

Versijnt tweemaal per jaar
**Nederlandse
Vereniging voor
Vlaggenkunde**

Vlag! 32

Vlaggen tijdschrift
Vexilla Nostra

32/290 voorjaar 2023

Veroverd vaandel

**Onderscheidingsvlag
voor prinses Amalia**

**Archief Klaes Sierksma
openbaar**

**Martinique kiest voor
vlag onafhankelijkheids-
bewegingen**

Colofon

Vlag! 32/290
Jaargang 57
Voorjaar 2023
ISSN 1877-167X

Vlag! is (sinds 2009) de voortzetting van het Vlaggen tijdschrift *Vexilla Nostra* van de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde. Het verschijnt twee keer per jaar.

De Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde (NVV) werd op 19 maart 1966 opgericht met als doel de mensen bijeen te brengen met een interesse voor vlaggen en vaandels, zowel Nederlandse als die in het buitenland. *Vexilla Nostra* was vanaf de start het verenigingsorgaan. De NVV is de oudste vlaggenkundige vereniging in de wereld.

Bestuur:

Davied van Berlo (voorzitter),
Marcel van Westerhoven (secretaris),
Willem van Zon (penningmeester),
Theun Okkerse (vice-voorzitter),
Jaap Groen (lid).

Vlag! wordt toegezonden aan de leden van de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde. Aanmelden voor lidmaatschap van de NVV (minimaal € 30 per jaar) kan bij secretaris Marcel van Westerhoven, Willemsbos 89, 2134 EC. Hoofddorp.
Per email: secretaris@vlaggenkunde.nl.
Rekeningnummer (IBAN):
NL94 INGB 0001 3234 45.

Online:

De Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde is ook te vinden op het internet.
www.vlaggenkunde.nl.

Facebook:

<https://www.facebook.com/groups/vlaggenkunde/>
en op Twitter: <https://twitter.com/vlaggenkunde>

Redactie Vlag!:

Jos Poels (hoofdredacteur), Jurg Blom,
Theun Okkerse (vormgeving en beeld).

Vaste medewerkers:

Filip Claessens, Hans Horsting,
Hans IJbrandy en Marcel van Westerhoven.

Postadres:

Eemsteynplein 7
3312 JA Dordrecht
email:
jospoels@btinternet.com

Grafische vormgeving:

Theun Okkerse c/o Pictoright

Printwerk en verzending:

RAD Dordrecht

De redactie doet er alles aan om de informatie in Vlag! zo accuraat mogelijk te doen zijn. Het NVV-bestuur en de redactie zijn niet verantwoordelijk voor eventuele fouten en (politieke) meningen in de artikelen. De artikelen vallen onder de verantwoordelijkheid van de desbetreffende auteurs.

© Het copyright van de artikelen in dit blad berust bij de auteurs. Niets uit de uitgave mag worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een elektronisch databestand of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of anderszins zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

© No part of this magazine may be reproduced in any form by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission of the publisher.

Voorpagina: *De Gevangenneming van de Russische Generaal Hermann tijdens de Slag bij Bergen, 19 september 1799. Het vaandel is terug te vinden in het hart van dit blad. Gravure van Dirk Langendijk.*

Foto RIJKS MUSEUM RP-P-OB-67.852

Lekkende vlaggen

Het moet eindelijk eens gezegd worden. In dit nummer van Vlag! is er weer ruim aandacht voor twee gemeenten (Oldebroek en Westerwolde) die langs een grillige weg tot een vlagontwerp komen. Allerlei regels die gelden voor een goed vlagontwerp, die te maken hebben met hoe een vlag wappert, haar zichtbaarheid, onderscheidendheid enzovoort, enzovoort, zijn alweer weggewuifd als hinderlijk. Dat deze instelling beroerd ontworpen vlaggen oplevert, zal niemand in vlaggenland verbazen. Ontwerpen van vlaggen kan blijkbaar iedereen. Maar als dit loodgieterswerk was, zouden we nu in Nederland veel lekkende kranen hebben. Lekkende vlaggen, dat is wat we de laatste tijd hebben.

De term 'gemeente' zal in technische zin wel juist zijn, de organisatie voert immers gemeentelijke taken uit, maar dat wil niet zeggen dat de inwoners van woonkernen zich daarmee emotioneel kunnen verbinden. Krampachtig wordt er gezocht naar 'wat (ver)bindt'. In de praktijk mondt dat vaak uit in een vlagmodel waar niemand tevreden over kan zijn. 'Groot' denken, gaat zelden samen met 'groot' kijken.

Of men een duidelijk idee heeft over de rol en functie van een vlag, is maar de vraag. Té snel wordt voor advies naar oudheidkundige verenigingen gekeken alsof het folklore betreft. Die komen met materiaal aan dat bruikbaar kan zijn, maar dan wel als dat in handen komt van een goede ontwerper.

Of dat de nieuwe gemeentevlag een regionaal-, bovengemeentelijke signatuur heeft, lijkt te worden vergeten. Een nieuwe vlag zal qua ontwerp boven de oude gemeentelijke moeten staan, ergens tussen de provinciale- en (voormalige) gemeentevlaggen.

De grote bestuurlijke lijnen zouden in zo'n vlag tot uitdrukking moeten komen. En dat kan alleen als men zich realiseert dat de schaal als overzichtelijk bestuurlijk geheel van een gefuseerde gemeente anders is dan die van de traditionele gemeente. En de nieuwe gemeente kan echt wel genereus zijn met het gebruik van de oude 'woonkernvlaggen', door ze te erkennen en deze een plaats gunnen naast de nieuwe vlag.

Er is geen reden om aan te nemen dat een vlag met eenvoudige vormen geen eigenwaarde zou kunnen uitdrukken. Hoe hoger het abstractieniveau hoe beter, des te meer ruimte er is voor de inwoners om de vlag emotioneel te vullen. Door bij vreugde en verdriet de vlag te gebruiken, eventueel met de oude gemeentevlaggen, zal de betekenis ervan alleen maar toenemen.

Theun Okkerse, opmaakredacteur Vlag!

Najaarsnummer Vlag!

In oktober 2023 verschijnt het nummer 33 van Vlag! Daarin onder meer een verhaal over de vlag van de Raad van de Aziatische Bezittingen, de opvolger van de Verenigde Oost-Indische Compagnie. En een verhaal over de vlaggen die in Vuurland worden gebruikt.

Er is in het komende nummer nog plek voor andere verhalen. De Vlag!-redactie nodigt u uit om uw vlaggenkundig onderzoek op te schrijven en voor plaatsing aan te bieden. Bijdragen van het najaarsnummer dienen uiterlijk 31 augustus bij de redactie (jospoels@btinternet.com) binnen te zijn. U kunt ook contact opnemen met de redactie voor onderwerpen die u kunt onderzoeken.

NIEUWS

4 De vlag uit voor...

Vlaggen in het nieuws in binnen- en buitenland. Onder meer met de nieuwe vlag van de Amerikaanse staat Utah; de vlaggen van de door Rusland geannexeerde Oekraïense provincies Cherson en Zaporizja; en de nieuw ingevoerde scheepsvlaggen op Jamaica. Ook de mijnenvegers van het Hongaarse leger kregen een speciale vlag.

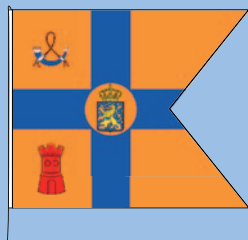
6 NVvV-bestuur

Voorzitter DAVIED VAN BERLO van de NVvV geeft een update van het reilen en zeilen van de club. Onder meer nieuws dat de oude nummers van *Vexilla Nostra* worden gedigitaliseerd en de bibliotheek een nieuw onderdak heeft gevonden.

BINNENLAND

7 Prinses Amalia

GERARD KUIPERS neemt de persoonlijke vlag van kroonprinses Amalia onder de loep. Zij kreeg deze vlag van haar vader, koning Willem-Alexander, op de dag dat zij meerderjarig (18 jaar) werd. De vlag heeft het stramen van eerdere onderscheidingsvlaggen van leden van het Koninklijk Huis.

8 Archief Klaes Sierksma

Het vlaggenarchief van Klaes Sierksma, de in 2007 overleden oprichter van de NVvV, is bij de Hoge Raad van Adel in Den Haag terechtgekomen. De HRvA-medewerker advisering JOS VAN DEN BORNE heeft de collectie geïnventariseerd. Hij beschrijft wat hij zoals tegenkwam.

11 Touwtrekken Sierksma-Heerde

ROB BERTIJN heeft de stukken die hij over de vlag van Heerde vond in de Sierksma-collectie bij de Hoge Raad van Adel, naast de stukken gelegd die hij van de gemeente Heerde kreeg. Zo was hij in staat na te gaan hoe vasthoudend Sierksma was om Nederlandse gemeenten een verantwoord vlagmodel te laten vaststellen. Er was veel getouwtrek heen en weer.

16 Het Museumstuk

In het Nationaal Militair Museum in Soesterberg bevindt zich een vaandel dat de Russen in september 1799 moesten achterlaten tijdens de Slag bij Bergen. De Russen vielen toen, samen met de Britten, de Bataafse Republiek aan om deze te breken. De invasie mislukte. Conservator PAUL VAN BRAKEL beschrijft het buitgemaakte vaandel.

18 Gemeentevlag Oldebroek

MARCEL VAN WESTERHOVEN vertelt over de nieuwe, tegelijk oude vlag van Oldebroek in Gelderland. Raadslid Henk Kemp maakte er een persoonlijke missie van om de vooroorlogse defileervlag tot officiële gemeentevlag opgewaardeerd te krijgen.

20 De Vaandeldrager

ROB BERTIJN bekeek in het Zeeuws Museum naar Rembrandts schilderij De Vaandeldrager. Dat hangt daar tussen protestvlaggen en -spandoeken. Dat is in Zeeland niet overal in goede aarde gevallen.

21 Gemeentevlag Westerwolde

Westerwolde is een van de tien gemeenten die er in de provincie Groningen zijn overgebleven. De vlag werd ontworpen door de Hoge Raad van Adel. MARCEL VAN WESTERHOVEN hield de nieuwe vlag tegen het licht en vertelt erover.

BUITENLAND

22 Maori-vlaggen

De eerste vlag van Nieuw-Zeeland was die, die in 1834 door Maori-leiders werd gekozen uit drie ontwerpen. De eilanden waren toen nog geen Britse kolonie. FILIP CLAESSENS vertelt hoe er toen over de vlag werd gestemd.

25 Martinique

JO SPALBURG beschrijft de vlaggeschiedenis van het Franse Caribische eiland Martinique. De in diskrediet geraakte oude Slangenvlag moest in 2019 plaatsmaken voor een ander model. Maar ook deze raakte in diskrediet. Nu is de vlag van de voorstanders van onafhankelijkheid – ooit ook in diskrediet – tot officiële vlag gekozen.

VLAGGENKUNDE

30 Martin Thurmer

Oud-NvVv bestuurder en oud-directeur van Vlaggenfabriek Shipmate in Vlaardingen Martin Thurmer overleed op 7 februari. THIJS VAN LEEUWEN blikt terug op het leven van deze markante vlaggenfabrikant, die zich ook liet kennen door zijn grote vlaggenkennis.

31 Hijsen of niet

Het tot officiële gemeentevlag opgewaardeerde defileervaandel van Oldebroek. Drie vlaggenkundigen geven er hun mening over.

32 Afgevlagd

THEUN OKKERSE heeft geprobeerd vlaggen van kunstenaar Cindy Bakker op de foto te vangen.

De vlag uit voor...

Met bijdragen van Davied van Berlo, Andrew Kayley, Jos Poels en Ian Sumner

Vlaggenieuws uit de hele wereld

Kedah De Maleisische staat Kedah heeft op 27 mei 2021 in zijn officiële publicatieblad Warta Kerajaan een herziene specificatie voor de vlag van deze staat gepubliceerd. Daarin zijn voor het eerst de kleuren gedefinieerd volgens het Pantone Matching System (PMS).

De vlag is rood (PMS199C). In de linkerbovenhoek bevindt zich een schild opgebouwd uit vijftien gele (PMS108C) en witte verticale strepen. Daaroverheen bevindt zich een uit het midden van het schild naar rechtsboven (links in de heraldiek) lopende diagonale, witte balk. Daarop staan

de woorden Negeri Kedah (Staat Kedah) – in Jawi-schrift, ook in geel. De spitse onderkant van het schild rust op een op de rug liggende groene (PMS7482C) halve maan. Het schild en de wassenaar

zijn omgeven door een krans samengesteld uit twee gele rijsthalmen, met aan elke kant zeventien korrels. In de nieuwe specificatie wordt ook voorgeschreven hoe een verticaal hangende vlag eruit dient te zien, waarbij het schild, de halve maan en de krans centraal bovenaan zijn geplaatst.

Rood is de traditionele kleur van Kedah en staat ook voor welvaart, terwijl de wassende maan symbool staat voor de islam. Het schild symboliseert de sultan als beschermer en bewaker van de staat en zijn onderdanen. De krans staat voor het belangrijkste landbouwproduct van de staat: rijst. Het ontwerp werd oorspronkelijk aangenomen op 10 januari 1912 en verving toen een effen rode vlag.

De herziene specificatie maakt duidelijk dat het schild is opgebouwd uit strepen. Zijn voorganger uit 1961 liet weliswaar een gestreept schild zien, maar beschreef dat simpelweg als geel. Het wapen staat nu dichterbij de vlaggenmast, maar volgens de tekst moet die in het midden van het bovenste kanton staan. (IS)

Jamaica Het eiland Jamaica in de Caribische Zee heeft twee nieuwe vlaggen die op de schepen de tot nu toe gevoerde landsvlag vervangt. In beide vlaggen is echter wel de uit 1962 daterende nationale vlag verwerkt. Ze werden in juli 2020 door de Britse koningin Elizabeth II, als het staatshoofd van Jamaica, goedgekeurd.

Een rode vlag met in de linkerbovenhoek is bedoeld voor jachten die in Jamaica zijn geregistreerd. De maritieme autoriteit van Jamaica wilde die speciale vlag, omdat het zich wil profileren als thuisbasis voor grote jachten. De vlag heeft nu wat weg van die van de nabijgelegen Kaaiman Eilanden, waar veel megajachten zijn geregistreerd en onder de superjachteigenaren aanzien heeft.

De eerste exemplaren van de nieuwe Jamaicaanse jachtvlag werden op 18 mei 2022, bijna twee jaar na de vaststelling, gehesen op een aantal jachten van de Royal Jamaica Yacht Club in Kingston.

De tweede nieuwe Jamaicaanse vlag is blauw met in het kanton de miniatuurversie van de nationale vlag. Deze wordt gevoerd door schepen die eigendom van de staat zijn, uitgezonderd de kustwachtschepen. Die

voeren al langer een witte vlag met een rood kruis met de Jamaicaanse vlag in de linkerbovenhoek.

Jamaica volgt met de introductie van de nieuwe vlaggen een Britse traditie. Daarin zijn schepen te herkennen aan de kleur van het grootste deel van de vlag. Een rode vlag met de Britse unievlag erin is voor civiele vaartuigen; een blauwe is voor schepen van de overheid, zoals douane en visserijopzicht. (JP)

Martinique De Assemblée van het Frans eiland Martinique in het Caribisch gebied heeft op 2 februari 2023 een nieuwe vlag vastgesteld. Deze vlag was tweede geworden in een ontwerpwedstrijd, waarvan de uitslag begin januari bekend was gemaakt. De ontwerpster van de winnende vlag trok haar voorstel terug, nadat zij was beschuldigd van plagiaat.

De nieuwe vlag vervangt de vlag die in 2019 werd uitgeroepen tot vlag van het eiland, en die toen de in diskrediet geraakte Slangenvlag verving. Het Gerechtshof van Martinique verklaarde die vlag in 2021 onwettig, omdat de Assemblée niet was geraadpleegd. Vorig jaar werd daarop besloten een nieuwe ontwerpwedstrijd te houden.

Opmerkelijk is dat de nu door de Assemblée vastgestelde vlag eigenlijk de vlag is die gevoerd wordt door aanhangers van onafhankelijkheid van het eiland. Een historisch overzicht van de vlagvoering op het Franse eiland is te vinden op pagina 25 van deze *Vlag!*. (JP)

Hongarije Het is niet verwonderlijk dat het door land ingesloten Hongarije geen marine heeft. De 1e Explosieven Opruimingsdienst van de Hongaarse strijdkrachten heeft vijf mijnnevagers in dienst die op de Donau patrouilleren. Deze rivier doorkruist Hongarije over een afstand van ruim vierhonderd kilometer.

De schepen hebben een eigen vlag gekregen. Het ontwerp van de marinevlag is opgenomen in het decreet van 13 augustus 2021 (15/2011, (VIII.11)), van het ministerie van Binnenlandse Zaken, inzake militaire symbolen die verband houden met de Hongaarse strijdkrachten

De marinevlag is wit en heeft het Hongaarse staatswapen op de scheiding van broeking en vlucht. De vlag is omzoomd met een patroon van afwisselend rode en groene driehoekjes, een soort feestversiering. De vlag doet denken aan oude Hongaarse militaire vaandels. (AK)

Cherson en Zaporizja De Russische president Vladimir Poetin vaardigde op 30 september 2022 een decreet uit, waarbij vijf door zijn troepen bezette Oekraïense oblasten (provincies) "voor altijd" werden opgenomen in de Russische Federatie.

Aan de ondertekeningssceremonie in het Kremlin namen de vijf door Rusland aangestelde gouverneurs van deze oblasten deel. Op de achtergrond waren ook de vlaggen van de Russisch gezinde 'regeringen' opge-

steld. De vlaggen van Charkov, Donetsk en Loehansk zijn in eerdere edities van *Vlag!* besproken. Nieuw waren de vlaggen van door Rusland bezette oblasten Cherson en Zaporizja.

Tot nu toe is er amper officiële informatie over deze twee vlaggen te vinden. De vlag van **Cherson** heeft een wit veld met donkerblauwe strepen aan boven- en onderkant, met het nieuwe wapen op het midden van de vlag. De vlag lijkt gebaseerd te zijn op de vlag van Cherson, die op 25 oktober 2001 werd goedgekeurd door het Oekraïense bestuur. Die had echter lichtblauwe strepen aan de boven- en onderkant. De vlag van 2001 had een (ander) wapen in de centrale witte streep, en vlak bij de hijs. De 'Russische' vlag van Cherson werd op 23 september 2022 door het hoofd van de militaire-civiele administratie gehesen.

van de vlag. De vlag lijkt gebaseerd te zijn op de vlag van Cherson, die op 25 oktober 2001 werd goedgekeurd door het Oekraïense bestuur. Die had echter lichtblauwe strepen aan de boven- en onderkant. De vlag van 2001 had een (ander)

wapen in de centrale witte streep, en vlak bij de hijs. De 'Russische' vlag van Cherson werd op 23 september 2022 door het hoofd van de militaire-civiele administratie gehesen.

Het nieuwe wapen werd al op 6 mei 2022 vastgesteld door de Russische administratie. Het is een vrijwel een kopie van het wapen dat de Russische keizer Alexander I op 3 oktober 1803 aan Cherson verleende, maar nu met provinciale attributen. Het wapen bevat de tweekoppige Russische adelaar.

In het begin van de oorlog wisten Russische troepen de hoofdstad van het oblast, ook Cherson genoemd, te veroveren. In november moesten de Russen zich terugtrekken en werd een groot deel van het oblast weer Oekraïens. Het oblast Cherson ligt in het zuiden van Oekraïne en grenst aan de Krim dat al in 2014 door de Russen werd geannexeerd.

De vlag van het 'nieuwe' Russische oblast **Zaporizja** die te zien was tijdens de ondertekeningsceremonie van de annexatie is totaal anders dan de vlag van het Oekraïense Zaporizja die op 27 juli 2001 werd aangenomen.

Op 25 mei kondigde Vladimir Rogov, lid van het militair-burgerbestuur van bezet Zaporizja, in het Russische staatspersbureau RIA Novosti aan dat ze daar terugkerden naar het wapen dat de regio ten tijde van het Russische rijk had. Hij zei: 'Zaporizja is een historisch Russisch grondgebied. De terugkeer van de regio onder controle van het regime in Kiev, wat ze daar ook zeggen, is uitgesloten, evenals het voeren van onderhandelingen met hen.'

Teruggaan naar het oude wapen werd gezien als onderdeel van de russificatie van de regio. Het wapen is een verdeeld schild groen (boven) en karmozijnrood (onder). Op het groene veld staan twee gekruiste kanonnen met bajonetten, op het onderste veld staat een zwarte boog en drie pijlen die naar beneden wijzen.

Teruggaan naar het oude wapen werd gezien als onderdeel van de russificatie van de regio. Het wapen is een verdeeld schild groen (boven) en karmozijnrood (onder). Op het groene veld staan twee gekruiste kanonnen met bajonetten, op het onderste veld staat een zwarte boog en drie pijlen die naar beneden wijzen.

De vlag die Zaporizja vertegenwoordigde tijdens de ondertekeningsceremonie van de annexatie vertoonde twee gelijke horizontale strepen. Groen bovenaan en karmozijnrood onderaan, op dezelfde manier als in het wapen. Er is niets bekend over de redenen voor deze kleuren, behalve dat ze historisch zijn. (JP)

Utah De Amerikaanse staat Utah verandert per 9 maart 2024 zijn vlag. Deze wordt al Beehive Flag (Bijenkorfvlag) genoemd, omdat er in het midden een grote bijenkorf staat.

Het Huis van Afgevaardigden en de Senaat van Utah gingen 2 maart 2023 akkoord met de toekomstige nieuwe vlag. Deze zal het huidige blauwe doek vervangen met het wapen-zegel van Utah erop. Deze wordt de 'historische vlag' van Utah en mag als ceremoniële vlag gebruikt blijven worden.

De Bijenkorfvlag is de winnaar van een wedstrijd die in de loop van 2022 werd gehouden. Daar kwamen iets meer dan 5700 ontwerpen voor binnen. Een zogenaamde Task Force bracht dat aantal terug tot vijf, schaaftde eraan en koos uiteindelijk de winnaar.

In de nieuwe vlag staan de vormen van de drie banen voor de bergketens van Utah. Rood voor de rode rotsen van Zuid-Utah, maar is ook een teken van doorzettingsvermogen. Wit voor de sneeuwtoppen en rust. Blauw staat voor traditie en onze donkere lichten. De zeshoek met een geel randje in het midden en over alle banen heen, symboliseert kracht en eenheid. De bijenkorf representeert de industrie en gemeenschapszin en stond ook in de vlag die nu de ceremoniële vlag van Utah wordt. Onder de bijenkorf 'schijnt' een achtpuntige leidster, die de acht oorspronkelijke inheemse bevolkingsgroepen vertegenwoordigen, waaronder de Navajo indianen.

De wet moet nog worden goedgekeurd door de gouverneur van Utah, de Republikein Spencer Cox. (JP)

Nederland In juli 2022 verschenen overal in Nederland omgedraaide vlaggen. Tegen de stikstofplannen van de regering protesterende boeren hingen ze aan lantaarnpalen, hekken en gebouwen. Vooral in landelijke gemeenten was de omgedraaide vlag alomtegenwoordig.

Vanaf het begin was er ook een tegenbeweging. Veel Nederlanders spraken zich uit tegen het omdraaien van de vlag. Nadat enkele losgeraakte vlaggen zorgden voor gevaar op de weg begonnen diverse gemeenten, provincies en Rijkswaterstaat met het verwijderen van vlaggen. Dit ging soms gepaard met agressie tegen ambtenaren. Op diverse plekken werden de vlaggen ook weer teruggehangen.

In het nieuwe jaar is de omgedraaide vlag dus nog steeds in het straatbeeld te zien. Ook vinden er nog altijd protesten plaats met vlaggen op viaducten. Wel lijkt de aandacht af te nemen. In de gemeente Coevorden heeft de gemeente samen met enkele boeren vlaggen van de openbare weg verwijderd. Andere gemeenten en provincies (onder andere Friesland) hebben een deadline gesteld.

Aan woonhuizen en op boerenerven zijn er echter nog steeds veel omgedraaide vlaggen te zien. Ook in columns en cartoons in de pers wordt nog regelmatig verwezen naar de omgekeerde vlag. Daarbij gaat het echter niet om de vlag, maar om een punt te maken over het stikstofprobleem. Onlangs is een online petitie 'Hang de driekleur weer normaal!' gestart. Aantal ondertekenaars bij het ter perse gaan van deze *Vlag!*: 476. (DvB) □

2022 was het 'Jaar van de vlag'. Onder die titel publiceerde de Volkskrant een groot artikel over de vlaggen die het beeld van het afgelopen jaar hebben bepaald. Ook *Elsevier Weekblad* blikte in zijn jaaroverzicht terug op de vlaggen. Vrijwel elke krant en elk tijdschrift schreef erover. In 2022 werd de vlag (her)ontdekt als protestmiddel, als aandachtstrekker en als boodschapper.

Vlaggen hebben zich ontpopt als het sociale medium van het afgelopen jaar. Nederlanders droegen hun politieke voorkeur niet alleen uit via *Twitter* of *Facebook*, maar hingen hun mening in de vorm van vlaggen aan hun huis of aan lantaarnpalen langs de openbare weg. Het gebruik van vlaggen weerspiegelt het publieke debat in Nederland, waarbij we zowel de verbindende als de splijtende kracht van vlaggen zien.

De huidige tentoonstelling in het *Zeeuws Museum* over protestvlaggen en andere politieke vlaggen en vaandels haakt aan op deze actualiteit. Rembrandts schilderij *De Vaandeldrager* maakt een tour door Nederland en daarom koos het museum voor een tentoonstelling die aansloot bij het vlaggenkundige thema, maar die ook de tegenstelling opzocht. Zo zagen we achter het doek met het lege, witte vaandel de veelkleurige Pride-vlag op de muur geschilderd.

Dit alles was een mooie aanleiding voor het bestuur een excursie naar Middelburg te organiseren. Na de tentoonstelling hebben we ook de zestiende-eeuwse wandtapijten bezocht en gezien hoe de Nederlandse vlag is ontstaan uit allerlei variaties van oranje, wit en blauw. Voor wie de excursie gemist heeft: de tentoonstelling is geopend tot 3 september en de wandtapijten blijven ook daarna nog te bezichtigen!

Ondertussen is het bestuur bezig met de voorbereidingen voor de volgende Vlaggendag. Na een succesvolle editie vorig jaar in Leiden zullen we dit voorjaar waarschijnlijk 's-Hertogenbosch aandoen en de vlaggenkundige rijkdom aldaar verkennen. Tegelijkertijd zal ook de eerstvolgende ledenvergadering plaatsvinden en uiteraard hopen we weer op veel lezingen.

Verder zijn we stappen aan het maken met het digitaliseren van *Vexilla Nostra*, ons voormalige verenigingstijdschrift. Dankzij de inzet van enkele leden heeft de Koninklijke Bibliotheek (KB) ondertussen een volledige serie van het tijdschrift in de collectie. Alle nummers van 1966 tot en met 2008 zullen dit najaar worden gedigitaliseerd en vervolgens beschikbaar worden gemaakt via *Delfher*, de online databank van de KB.

Onze eigen bibliotheek in Bunnik zal eind dit jaar waarschijnlijk ook een nieuwe plek krijgen. We zijn in overleg met het Rijksmuseum om de boeken van de vereniging als aparte collectie in hun bibliotheek onder te brengen. Daarmee zorgen we ervoor dat de boeken netjes bewaard worden en door de vlaggenkundige collecties bij elkaar te brengen ontstaan weer nieuwe kansen voor onderzoek.

Op deze manier probeert het bestuur de vlaggenkundige kennis die we als vereniging in de loop van tientallen jaren hebben opgebouwd beter toegankelijk te maken en te ontsluiten, niet alleen voor (nieuwe) vlaggenkundigen, maar ook voor journalisten, wetenschappers en anderen die vanuit de actualiteit of hun eigen onderzoek in contact komen met vlaggen. Zij voegen zo weer een extra laag toe aan de vexillologie.

Het 'Jaar van de vlag' is misschien voorbij, maar voor de vlaggenkunde staat er de komende jaren nog genoeg te gebeuren. Behalve bovenstaande ontwikkelingen liggen er plannen voor een jeugdactiviteit (zie hieronder) en er wordt gewerkt aan een brochure over gemeentelijke en lokale vlaggen. Vlaggen zijn namelijk terug van (nooit) weggeweest en wij staan daarbij als vereniging pal vooraan!

Davied van Berlo, voorzitter

Vacatures

Een vereniging is zo sterk als de inzet van haar leden. We zijn nog steeds op zoek naar leden die actief willen worden op één van deze onderwerpen en functies:

Coördinator webbeheer en sociale media: De NVVV onderhoudt een website met artikelen en achtergrondinformatie en is actief op *Twitter* en *Facebook*. De basis staat, maar er is nog veel meer mogelijk. Heb jij daar ideeën bij en heb je digitale ervaring, dan is dit een mooie plek om die ideeën in de praktijk te brengen!

Trekker(s) voor een jeugdactiviteit: Vlaggenkunde is voor jong en oud. Onder onze leden hebben we dus ook jongeren en kinderen. Daar willen we graag iets speciaals voor gaan organiseren. Lijkt het je leuk om jonge vlaggenkundigen te enthousiasmeren en verder op weg te helpen in de vlaggenkunde, laat het ons weten!

voorzitter@vlaggenkunde.nl / 06 28 82 87 94

Onderscheidingsvlag voor H.K.H. de Prinses van Oranje

Omdat zij op 7 december 2021 18 jaar en dus meerderjarig was geworden, heeft kroonprinses Amalia een onderscheidingsvlag gekregen. Hare Koninklijke Hoogheid Catharina-Amalia, Prinses van Oranje, Prinses der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau werd de volgende dag door haar vader, koning Willem-Alexander opgenomen in de Raad van State.

Door GERARD KUIPERS

De onderscheidingsvlag van Amalia werd op 24 november 2021 door haar vader bij Koninklijk besluit vastgesteld. De vlag zal ook worden gebruikt door de zussen van de kroonprinses, prinses Alexia en prinses Ariana, als die de leeftijd van achttien jaar hebben bereikt.

De onderscheidingsvlag is tot stand gekomen met advies van de Hoge Raad van Adel. De kroonprinses voert een vlag, waarvan de hoogte en lengte zich verhouden 5:6 en die driehoekig is uitgesneden over 1/3 van de lengte van de vlag.

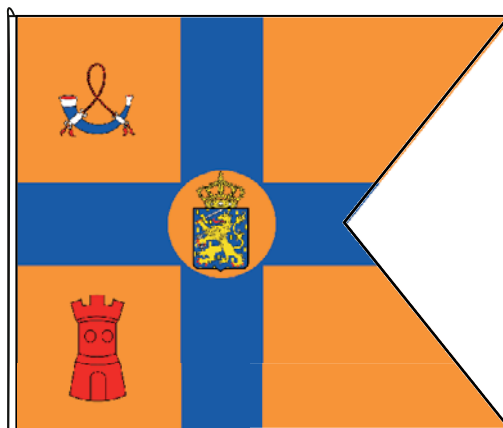
De onderscheidingsvlag is oranje van kleur met op het midden een Nassau's blauw kruis ter breedte van 1/5 van de hoogte van de vlag. Op het midden van het kruis is een oranje medaillon aangebracht met een middenlijn van 3/14 van de lengte van de vlag, waarop het rijkswapen, tevens koninklijk wapen. Het goud in het wapen door geel in de vlag en het zilver door wit.

In het zogenoemde broektopkanton, het vierkant linksboven, staat een blauwe jachthoorn met rode opening, monding en snoer en wit beslag (Huis van Oranje) en in het broekhoekkanton, linksonder, een rode burch met deur, twee vensters en drie kantelen (Familie Zorreguita).

Onderscheidingsvlaggen

Sinds 1908 kent Nederland het huidige systeem van onderscheidingsvlaggen. Dit kwam tot stand door de toenmalige minister van oorlog onder Koningin Wilhelmina, luitenant-generaal F.H.A. Sabron.

De onderscheidingsvlaggen van leden van het Koninklijk Huis worden in vier kwartieren verdeeld door een vierarmig blauw kruis met in het midden het rijkswapen, dat tevens koninklijk wapen is. Alleen op de koninklijke standaard is het wapen omgeven door het kruis en lint van de

De onderscheidingsvlag van kroonprinses Amalia werd op 24 november 2021 door haar vader bij Koninklijk besluit vastgesteld.

H.K.H. prinses Amalia FOTO ©RVD – Frank Ruiter

Militaire Willemsorde.

Voor vrouwelijke leden is de vlag ingesneden. Geboren leden van het Koninklijk Huis voeren een oranje vlag met blauw kruis; aangehuwde leden een blauwe vlag met een oranje kruis. Bij de koninklijke standaard zijn alle kwartieren beladen met de jachthoorn van het Huis Oranje. In andere vlaggen is deze wapenfiguur van het Huis Oranje altijd linksboven en die uit het persoonlijk familiewapen linksonder geplaatst. Bij de mannelijke leden zijn dezelfde wapenfiguren in de schuin tegenover kwartieren geplaatst, terwijl deze bij vrouwelijk leden leeg blijven.

Alle vlaggen hebben een verhouding van 5:6 met uitzondering van de Koninklijke Standaard die vierkant is. De Koninklijke Standaard wordt op het woonverblijf van de koning, Paleis Huis ten Bosch en werkpaleis het Paleis Noordeinde gehesen als de koning in Nederland is. Deze blijft ook 's nachts uithangen. Bij rouwbetuiging wordt de standaard niet halfstok gehesen maar voorzien van een zwarte wimpel.

Als de koninklijke standaard is gehesen, worden er ook geen andere onderscheidingsvlaggen gehesen.

Alle onderscheidingsvlaggen zijn bij Koninklijk besluit vastgesteld, echter met uitzondering van de combinatievlag van prinses Juliana en prins Bernard. Deze was vastgesteld bij Koninklijke beschikking. De Hoge Raad van Adel heeft bij de vaststelling van de koninklijke onderscheidingsvlaggen een adviserende rol. De Hoge Raad van Adel bewaart in haar archief de zogenoemde registertekeningen van de onderscheidingsvlaggen en wapens die voor leden van het Koninklijk Huis zijn vastgesteld. □

Noot

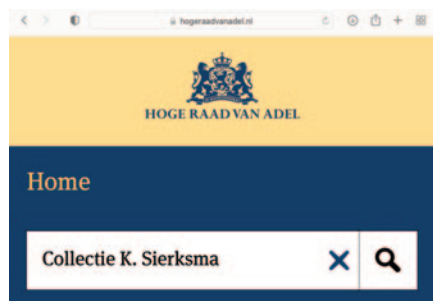
1) H.F. Fabri: "Onderscheidingsvlaggen voor het Koninklijk Huis" *Militaire spectator*, jrg. 150, no. 1, januari 1981, 17-24.

De collectie Sierksma van de Hoge Raad van Adel

De Hoge Raad van Adel verwierf in 2002 de collectie van de Friese vlaggenkundige Klaes Sierksma. De collectie was tot nu toe wel toegankelijk, maar de precieze inhoud ervan was al die tijd alleen bij enkele insiders bekend. Nu, twintig jaar later, is de collectie geïnventariseerd en staat de inventaris ervan online.

Door JOS VAN DEN BORNE*

De Hoge Raad van Adel (HRvA) is op 24 juni 1814 ingesteld door de Soevereine Vorst, de latere koning Willem I. Als 'Hoog Collegie van Heraldie' adviseerde de Raad hem op het gebied van adeldom en heraldiek. Vandaag de dag is de HRvA het vaste adviescollege van de regering op het

gebied van adeldom, namen, titels, wapens en onderscheidingsvlaggen van leden van het Koninklijk Huis, wapens van Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen en, ook alweer geruime tijd, emblemen van de krijgsmachtonderdelen en ook de vlaggen van de genoemde overheidslichamen.

Het geven van adviezen op vlaggenkundig gebied behoort tot de meer recente, naoorlogse taken van de HRvA. In 1948, 1957 en 1961 verschenen er circulaire van de Minister van Binnenlandse Zaken waarin de minister provincies, gemeenten en waterschappen opriep om hun vlagontwerpen voor advies aan de Raad voor te leggen voordat ze officieel worden vastgesteld. Het vaststellen van de vlag was een zaak van de besturen zelf, waarbij het gewenst was – niet verplicht – het advies van de Raad in te winnen.

Met medewerking van de provinciebesturen hield de Raad in 1970 een enquête om zo zicht te krijgen op de vlaggen die de gemeenten en

waterschappen op dat moment voerden. Op basis van de ingezonden documentatie legde de HRvA een vlaggenregister aan. Nog steeds brengt de Raad met enige regelmaat adviezen uit inzake de vlag, voor het merendeel aan nieuwe gemeenten en vaak kort nadat aan die gemeenten een wapen is verleend.

De HRvA maakt voor zijn werkzaamheden gebruik van eigen archieven en verzamelingen. De gespecialiseerde bibliotheek omvat publicaties op het gebied van de Nederlandse en buitenlandse vorstenhuizen, adel, geschiedenis, familiegeschiedenis, heraldiek, vlaggenkunde, onderscheidingen en ridderlijke orden. De Raad heeft in de loop van de tijd allerlei collecties verworven. Een ervan is de collectie van de Friese vlaggenkundige Klaes Sierksma.

Vlaggenkundige autoriteit

Klaes – of eigenlijk: Klaas - Sierksma werd op 2 juli 1918 geboren in Leeuwarden. Hij kreeg al op jonge leeftijd belangstelling voor vlaggen. In 1935, toen de jonge Sierksma 17 jaar was, vierde zijn geboortestad haar 500-jarige bestaan. De feestelijkheden in de Friese hoofdstad gingen gepaard met veel vlagvertoon, wat op hem een grote indruk maakte. Daar is ook zijn belangstelling voor vlaggen ontstaan.

In de daaropvolgende jaren ontwikkelde Sierksma zich tot een autoriteit op het gebied van de vlaggenkunde en begon hij met de vorming van een grote vlaggenkundige collectie. Het was de tijd dat de vlaggenkunde niet alleen in Nederland, maar ook internationaal op steeds meer belangstelling kon rekenen. Zelf sprak Sierksma liever van 'banistiek', maar die benaming heeft nooit echt ingang gevonden behalve dan in de naam van de Stichting voor Banistiek en Heraldiek (SBH) die in 1964 door hem en anderen werd opgericht.

De SBH verzorgde in 1965 het 'International Congress of Vexillology', het eerste internationale vlaggenkundige congres. Het congres vond plaats in Muiderberg, waar Sierksma toen woonde. Naar aanleiding van het congres werd in 1967 de *Fédération Internationale des Associations Vexillologiques* (FIAV) opgericht, waar vlaggenkundigen van over de hele wereld met elkaar in contact werden gebracht. Een jaar eerder had Sierksma met anderen in Nederland de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde (NVvV) opgericht. De vereniging bracht het tijdschrift *Vexilla Nostra* uit, voorganger van het huidige periodiek van de vereniging, *Vlag!*

Sierksma schreef artikelen en een aantal boeken op het gebied van volkskunde, streekgeschiedenis, vlaggenkunde en heraldiek. Tot de vlaggenkundige en heraldische boeken behoren *De gemeentewapens van Nederland* (Utrecht 1960), *Nederlands vlaggenboek. Vlaggen van Nederland, provincies en gemeenten* (Utrecht / Antwerpen 1962), *Vlaggen. Symbol, traditie, protocol* (Bussum 1963), *Flags of the world 1669-1670. A seventeenth-century manuscript with commentary and historical annotations* (Amsterdam 1966) en *Vlagprotocol. Traditionele gebruiken en voorschriften* (Bussum 1981). Ook vertaalde en bewerkte hij uitgaven van buitenlandse specialisten, zoals *Flags throughout the ages* van de Amerikaanse vlaggenkundige Whitney Smith (1940-2016), dat verscheen onder de titel *Spectrum Vlaggenboek* (Utrecht / Antwerpen 1975), en *Alverdens flag i farver* van de Deen Christian Fogd Pedersen (1933-2010), dat verscheen als *Moussault's lexicon van vlaggen en wapens* (Bussum / Antwerpen 1980).

Na zijn pensioen bij de Nederlandse omroep nam de interesse van Klaes Sierksma voor vlaggen af en begon hij delen van zijn collectie af te stoten. Op 21 maart 2007 overleed hij, 88 jaar oud, in het Friese Oentsjerk.¹

Sierksma's vlaggencollectie

De collectie Sierksma is opgebouwd na de Tweede Wereldoorlog. Die bestaat uit dossiers met documentatie en correspondentie over

Keerzijde van een kalenderblad van januari 1900 met tekeningen van Noord-Hollandse vlaggen en wapens van de hand van de heraldisch tekenaar Tiete (Titus) van der Laars (1861-1939). (Hoge Raad van Adel, coll. Sierksma, inv.nr. 1043, 'Losse afbeeldingen').

Fotografische reproductie van de 'Table des pavillons, qu'il on arbore dans toute les parties du monde connu, cousurant la Marine' / 'Nieuwe tafel van al de zee vaarende vlagge des weerelts' (circa 1700) door Cornelis Danckerts (Hoge Raad van Adel, coll. Sierksma, inv.nr. 1041, 'Diverse vlaggenkaarten 2').

De vlag dekt de lading!'. Voor- en binnenzijde van een reclamefolder voor het vermerk Valspar met afbeeldingen van seinvlaggen, 1935. (Coll. Sierksma, inv.nr. 981, 'Seinvlaggen').

Klaes Sierksma tijdens de NVvV Vlaggendag in Sneek 2002.

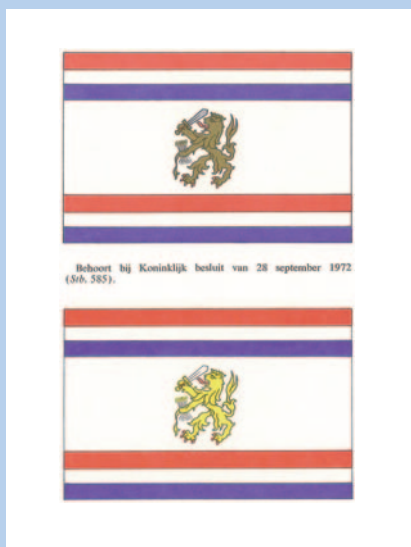
FOTO THEUN OKKERSE

Autovlaggetje ter grootte van 20 bij 30 cm, vervaardigd voor leden van de Katholieke Volkspartij KVP, 1956. (Coll. Sierksma, inv.nr. 960, 'Politieke partijen').

Aquarel van de vlag die de gemeente Best heeft gevoerd tussen 1958 en 1962 (Coll. Sierksma, inv.nr. 109, 'Best')

Foutieve tekening (boven) bij het 'Besluit van 28 september 1972 (Staatsblad 585) houdende invoering van de onderscheidingsvlag van de ministers met uitzondering van de minister van Defensie' en de verbeterde tekening (onder) van de onderscheidingsvlag, gepubliceerd op 25 januari 1973. (Coll. Sierksma, inv.nr. 957, 'Onderscheidingsvlaggen').

vlaggen. In die dossiers treffen we ook krantenberichten, schetsen, tekeningen, foto's, Ansichtkaarten, stickers, plakzegels en enkele heuse vlaggen aan. De collectie bevat niet alleen documentatie over vlaggenkunde, maar ook stukken van heraldische aard.

Een belangrijk deel van de verzameling bestaat uit dossiers over de Nederlandse vlag, de provincievlaggen, de zogenoemde defileervlaggen (vlaggen die zijn gevoerd tijdens het defilé ter gelegenheid van het 40-jarig regeringsjubileum van Koningin Wilhelmina in 1938) en wapens en vlaggen van Nederlandse gemeenten en waterschappen. Soortgelijke dossiers zijn aangelegd over vlaggen van tal van landen in de wereld.

Een deel van de collectie is thematisch van opzet en omvat vlaggendocumentatie over uiteenlopende onderwerpen als de adel, de AFCENT (Allied Forces Central Europe), vlagbeschrijvingen, het Bevrijdingsfront, de brandweer, Esperanto, de Europese beweging, Kozakken, vlaggen op de maan, native American people, douanevlaggen, de padvinderij, reclame en seinvlaggen. Het thema vlaggenprotocol kent zelfs meerdere inventarisnummers met subtitels als 'etiquette', 'hijsen en strijken', 'misbruik', 'rouw' en 'wimpels'.

Tot slot bevat de collectie een chronologische opgave van documentatie van oude handschriften en gedrukte bronnen voor de bestudering van vlaggen.²

Verwerving en ontsluiting

De documentatie die de grondslag voor zijn publicaties en vlagontwerpen vormde, berust sinds 2002 bij de Hoge Raad van Adel in Den Haag. De collectie werd in dat jaar aangekocht van het antiquariaat A.J. van der Steur in Haarlem vanwege de grote verwevenheid tussen de inhoud van de collectie en de taak van de Raad op heraldisch en vlaggenkundig terrein. De Hoge Raad van Adel kreeg de collectie Sierksma bezorgd in twee stalen archiefkasten die een kleine twintig jaar in de hoek van het archiefdepot stonden, beschikbaar voor onderzoek maar nog niet geïnventariseerd.

Eind 2021 werd de verzameling toegankelijk gemaakt door Mees van Winsen als

stageproject na het behalen van zijn eind-examen VWO. Tijdens de inventarisatie is de door Sierksma aangebrachte indeling als uitgangspunt aangehouden en ondergebracht in vier categorieën:

- I. Nederland;
- II. Overige staten en territoria;
- III. Dossiers op onderwerpen; en
- IV. Handschriften en oude drukken.

Bij de inventarisatie is ook rekening gehouden met zo optimaal mogelijke bewaarcondities. Daarom zijn documenten en objecten omgepakt in nieuwe, zuurvrije omslagen en zijn ook paperclips en de talrijke plastic mappen verwijderd.

Raadplegen

De inventarisatie van de collectie Sierksma werd begin dit jaar (2022) voltooid. Ze telt 58 archiefdozen en omvat ruim zeven meter. De inventaris ervan staat online en is te vinden in de rubriek 'Genealogisch-heraldische collecties': <https://www.hogeraadvanadel.nl/collecties/genealogisch-heraldische-collecties>.

De collectie is volledig openbaar. In de studiezaal van de Hoge Raad van Adel kan iedere belangstellende aan de hand van de online inventaris stukken uit de collectie Sierksma raadplegen en uiteraard ook uit andere archieven en collecties van de HRvA.

De studiezaal is geopend op werkdagen van 9.30 tot 16.30 uur. Wel vragen we om voorafgaande aan een bezoek een telefonische afspraak te maken.

Telefoonnummer 070 - 36 14 281. □

*Jos van den Borne studeerde geschiedenis aan de Rijksuniversiteit Leiden. Hij is sinds 2009 medewerker advisering van de Hoge Raad van Adel en is onder meer verantwoordelijk voor het heraldisch en vlaggenkundig onderzoek ter voorbereiding van de Raadsvergaderingen en voor de website van de Raad.

Noten

1. Voor een necrologie zie Jos Poels en Daan van Leeuwen: 'Klaes Sierksma (1918-2007). Vader van de banistiek', *Vexilla Nostra* 252 (2007) 8-10.
2. Zie ook: 'Bronnen voor Nederlandse vlaggenstudie', in: Kl. Sierksma, *Nederlands vlaggenboek* (Utrecht / Antwerpen 1962) 151-155, en idem, 'Introduction', in: *Flags of the world 1669-1670. A seventeenth-century manuscript with commentary and historical annotations* (Amsterdam 1966) 7-21.

Touwtrekken om vlag tussen Klaes Sierksma en Heerde

Nu in deze *Vlag!* het archief van de nestor van de Nederlandse vlaggenkunde Klaes Sierksma onder de loep wordt genomen, is het goed stil te staan bij diens werkwijze om de naoorlogse vlagontwerpen naar een hoger plan te tillen. De Gelderse gemeente Heerde leent zich daar uitstekend voor: door de correspondentie uit de periode 1961-1976 uit hun gemeentearchief en dat van de Collectie Sierksma te combineren, komt er een goed beeld naar voren hoe hij opereerde en hoever hij bereid was te gaan om zijn doel te bereiken.

Door ROB BERTIJN *

1. De defileervlag van Heerde uit 1938, met het gemeentewapen in het kanton.

2. Klaes Sierksma (1918-2007) in 1962.

3. Kaft van Sierksma's Nederlands Vlaggenboek (Prisma 796, Uitgeverij Het Spectrum, 1962).

Bij het samenstellen van zijn *Nederlands Vlaggenboek* (Prisma-reeks 796) (Afb 3) schreef Klaes Sierksma (Afb 2) in 1961 alle toen nog 985 Nederlandse gemeenten aan om medewerking. Als de gemeente een vlag voerde, zou die dan beschreven kunnen worden? Was er géén gemeentevlag, zou de gemeente interesse hebben er eentje te krijgen?

De respons was enorm en zo kwam Sierksma er al gauw achter dat nogal wat gemeenten hun defileervlag [de gelegenheidsvlag die voor gemeenten in 1938 werd ontworpen voor de viering van het 40-jarig regeringsjubileum van Koningin Wilhelmina, zie ook *Vlag!* nr.29 – red.] voor hun gemeentevlag aanzagen. Eén Gelderse gemeente (Sierksma liet de naam in het midden) vermeldde bij het inzenden van haar zogenaamde gemeentevlag zelfs dat deze al bekend was 'van oude tijden bij overlevering'!

Sierksma was er de man niet naar om dit te laten lopen en hij wees de desbetreffende gemeenten op hun dwaling, middels een brief. Zo stak hij van wal, op 15 februari 1962, in een brief gericht aan de gemeente Heerde (Afb 1): "Het spijt mij, dat ik u (...) een teleurstelling niet mag onthouden, de door u als officiële gemeentevlag gebezigde defileervlag is niet anders dan een historisch curiosum, dat feitelijk in een oudheidkamer thuishoort.

Deze en dergelijke vlaggen zijn namelijk in 1938 gebruikt bij een feestelijk défilé voor HM Koningin Wilhelmina. Aangezien de tijd (en wellicht ook nog het begrip) ontbrak om voor iedere gemeente een eigen vlag te ontwerpen, heeft men elke provincie van kenmerkende kleuren voorzien, waarin dan ieders gemeente in de broektop het gemeentewapen plaatste.

Een echte gemeentevlag evenwel, ingesteld bij een speciaal besluit van de gemeenteraad, en bezit van de gehele burgerij, maar dan uitsluitend van uw gemeente, dient apart ontworpen te worden."

Verantwoord ontwerp

In de brief opperde Sierksma tevens dat het de bestuurders wellicht zou interesseren te vernemen dat bijna vierhonderd gemeenten reeds een "eigen en officiële gemeentevlag bezitten, sommige gebaseerd op historische overlevering (meer dan 150!) en andere volgens de regelen der banistiek (vlaggenkunde) verantwoord nieuw ontworpen."

Vervolgens deed hij de buiten de boot vallende gemeenten een aanbod: "Gezien uw prettige antwoord op mijn enquête, bied ik u graag aan, geheel kosteloos (de materie

'vlag' verdraagt naar mijn mening geen honorering) een ontwerp voor een gemeentevlag voor u te maken, zoals ik dat trouwens reeds voor meer dan 40 Nederlandse gemeenten deed."

De brief besluit met een mooi vooruitzicht: "Wellicht mag ik u in herinering brengen dat bij de aanstaande feestelijkheden ter gelegenheid van het 25-jarig huwelijksfeest van de Koningin en de Prins der Nederlanden (op 30 april 1962, red.) juist het uiting geven aan de algemene vreugde met de 'eigen' vlag een bijzonder cachet aan een [en] ander zal verlenen."

Heerde

Eén van de aldus aangeschreven gemeenten was, zoals gezegd, Heerde en de daaropvolgende correspondentie over en weer is vrijwel compleet bewaard gebleven.

Sierksma's brief kwam daar op 15 februari 1962 binnen en op 20 maart stuurde burgemeester Tjitze Faber een korte brief aan Sierksma (opgesteld door gemeentesecretaris Klaas Lubbers) met de volgende tekst: "Van uw vriendelijk aanbod een ontwerp te willen maken voor een gemeentevlag van Heerde willen wij graag gebruik maken. Wij verzoeken u daarom dan ook een dergelijk ontwerp voor ons te willen vervaardigen, waarvoor wij u bij voorbaat onze welgemeende dank betuigen."

Sierksma liet er geen gras over groeien en stuurde al op 28 maart zijn vlagontwerp naar de gemeente Heerde, vergezeld van een brief waarin hij het ontwerp toelichtte: "Het is mij een genoegen, u hierbij het door mij geadviseerde ontwerp te zenden voor een gemeentevlag van Heerde. Deze

vlag wordt aldus omschreven: drie evenhoge banen van wit en geel, gescheiden door twee banen van rood en blauw, waarvan de hoogte 1/3 van de andere banen." (Afb 4)

Sierksma vervolgde: "Deze vlag is aldus volgens de regels der banistiek (vlaggenkun-

4. Sierksma's eerste vlagontwerp voor de gemeente Heerde, gedateerd 24 maart 1962.

de) ontstaan: Het gemeentewapen – dat zelf niet in een vlag mag voorkomen – biedt ons wapenstukken, schildkleur en stukkenkleuren welke als banen in de vlag moeten worden gesymboliseerd.

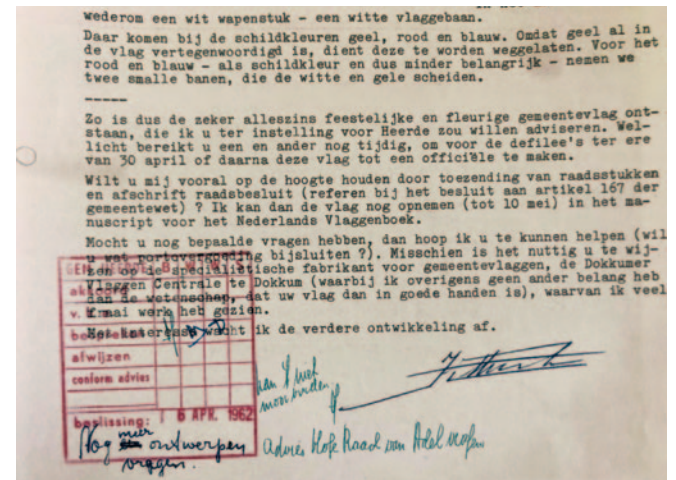
Bij de uitgesproken driedeling van het Heerder gemeentewapen is een driedeling van de vlag als vanzelfsprekend gekozen. In het eerste wapendeel vindt men witte wapenstukken – een witte vlaggebaan. In het tweede wapendeel is een geel wapenstuk – een gele vlaggebaan. In het derde wapendeel wederom een wit wapenstuk – een witte vlaggebaan. Daar komen bij de schildkleuren geel, rood en blauw. Omdat geel al in de vlag vertegenwoordigd is, dient deze te worden weggelaten. Voor het rood en blauw – als schildkleur en dus minder belangrijk – nemen we twee smalle banen, die de witte en gele scheiden."

Na deze uiteenzetting prijst Sierksma de vlag nog even aan: "Zo is dus de zeker alleszins feestelijke en fleurige gemeentevlag ontstaan, die ik u ter instelling voor Heerde zou willen adviseren. Wellicht bereikt u een en ander nog tijdig, om voor de defilee's [sic] ter ere van 30 april of daarna deze vlag tot een officiële te maken."

Hij sloot de brief praktisch af: "Wilt u mij vooral op de hoogte houden door toezending van raadsstukken en afschrift raadsbesluit (refereren bij het besluit aan artikel 167 der gemeentewet)? Ik kan dan de vlag nog opnemen (tot 10 mei) in het manuscript voor het Nederlands Vlaggenboek."

Afwijzing

Blijkens een stempel op de brief werd deze door de gemeente reeds de volgende dag (29 maart) ontvangen. Het zou interessant zijn te weten

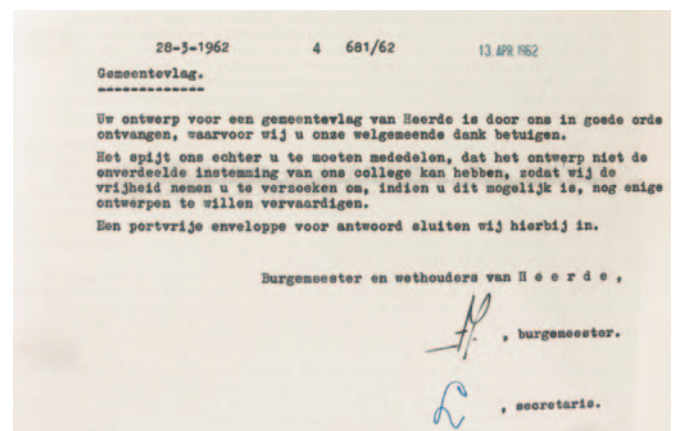
5. Gemeentestempel op de brief van Sierksma van 28 maart 1962, waarin geadviseerd wordt "nog meer ontwerpen" te vragen, direct eraast het commentaar van burgemeester Faber: "Kan 't niet mooi vinden".

hoe de vlag in het college beoordeeld werd; een verslag daarvan lijkt niet voorhanden, maar over de uitslag bestaat geen twijfel: het ontwerp werd afgewezen.

In de marge onderaan Sierksma's brief heeft burgemeester Faber (herkenbaar aan zijn paraaf) met pen geschreven: "Kan 't niet mooi vinden. Advies Hoge Raad van Adel vragen."

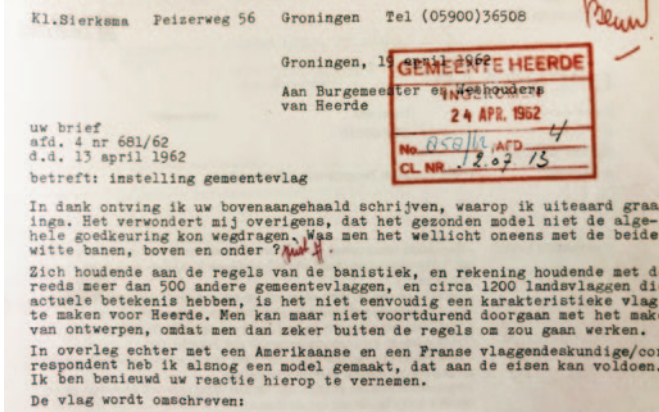
Met een groot gemeentestempel met de datum 6 april 1962, ter goed-dan wel afkeuring, staat in het vak 'beslissing' geschreven: "Nog meer ontwerpen vragen." (Afb 5)

Uit de correspondentie blijkt nergens dat de Hoge Raad van Adel werd geconsulteerd, maar dat het advies "meer ontwerpen te vragen" wel werd opgevolgd, middels een kort briefje aan Sierksma, gedateerd 13 april: "Uw ontwerp voor een gemeentevlag van Heerde is door ons in

6. Brief van de gemeente Heerde aan Sierksma van 13 april 1962 waarin zijn ontwerp wordt afgekeurd en hem gevraagd wordt of hij nog meer ontwerpen wil maken.

7. Brief van 19 april 1962 van Sierksma aan de gemeente Heerde, waarin hij zijn verwondering uit over het niet in de smaak vallen van zijn ontwerp: "Was men het wellicht oneens met de beide witte banen onder en boven?", waarachter burgemeester Faber "juist" heeft geschreven.

goede orde ontvangen, waarvoor wij u onze welgemeende dank betuigen. Het spijt ons echter u te moeten mededelen, dat het ontwerp niet de onverdeelde instemming van ons college kan hebben, zodat wij de vrijheid nemen u te verzoeken om, indien u dit mogelijk is, nog enige ontwerpen te willen vervaardigen.

Een portvrije enveloppe voor antwoord sluiten wij hierbij in." (Afb 6)

Ergernis

Opnieuw kunnen we slechts gissen wat Sierksma's reactie was bij het lezen van deze brief, maar dat er enige ergernis ontstond, kunnen we in zijn zeer beleefde antwoord gedateerd 19 april, tussen de regels door, wel lezen: "In dank ontving ik uw bovenaangehaald schrijven, waarop ik uiteraard graag inga. Het verwondert mij overigens, dat het gezonden model niet de algehele goedkeuring kon wegdragen. Was men het wellicht oneens met de beide witte banen, boven en onder?"

Achter deze zin heeft burgemeester Faber met rode pen geschreven: 'Juist'. (Afb 7)

Sierksma vervolgde: "Zich houdende aan de regels van de banistiek, en rekening houdende met de reeds meer dan 500 andere gemeentevlaggen, en circa 1200 landsvlaggen die actuele betekenis hebben, is het niet eenvoudig

een karakteristieke vlag te maken voor Heerde. Men kan maar niet voortdurend doorgaan met het maken van ontwerpen, omdat men dan zeker buiten de regels om zou gaan werken."

8. Sierksma's tweede vlagontwerp voor Heerde, gedateerd 18 april 1962, als bijlage meegestuurd in de brief van 19 april.

Na deze subtiele terechtwijzing komt Sierksma ter zake: "In overleg echter met een Amerikaanse en een Franse vlag-

gendskundige/correspondent heb ik alsnog een model gemaakt, dat aan de eisen kan voldoen. Ik ben benieuwd uw reactie hierop te vernemen. De vlag wordt omschreven: Drie evenhoge banen van geel, rood en blauw, met op het midden van elk der banen en ter hoogte van 1/5 daarvan een witte, een gele en een witte baan. (Afb 8)

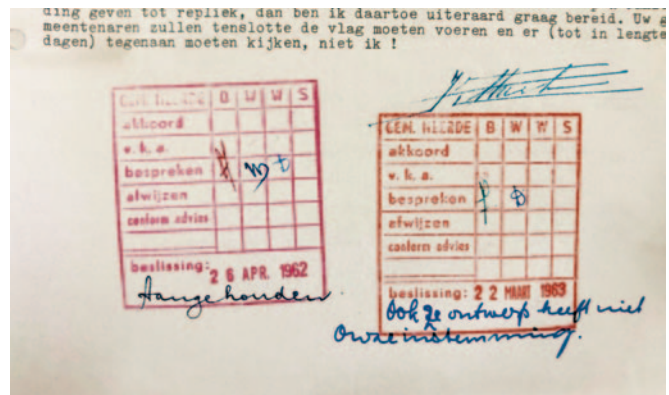
Hoewel ikzelf de eerste vlag mooier vind (laat u de omgeving eens grijs

schilderen, dan komt het wit beter tot zijn recht) kan ik mij voorstellen dat anderen dit tweede ontwerp beter vinden.

Met interesse zie ik uw reactie tegemoet. Mocht ook dit ontwerp u aanleiding geven tot repliek, dan ben ik daartoe uiteraard graag bereid."

Enigszins gelaten besloot Sierksma met: "Uw gemeentebestuur zullen tenslotte de vlag moeten voeren en er (tot in lengte van dagen) tegenaan moeten kijken, niet ik!"

Deze brief werd op 24 april 1962 bij de gemeente Heerde ingeschreven en kort daarna besproken, waarbij men er kennelijk niet uitkwam. Middels het gemeentestempel voor goed- of afkeuring, gedateerd 26 april, staat bij 'beslissing' te lezen: Aangehouden.

9. Sierksma's brief van 19 april voorzien van twee gemeentestempels, het eerste van 26 april ('Aangehouden') en het tweede van 22 maart 1963 ("Ook 2e ontwerp heeft niet onze instemming").

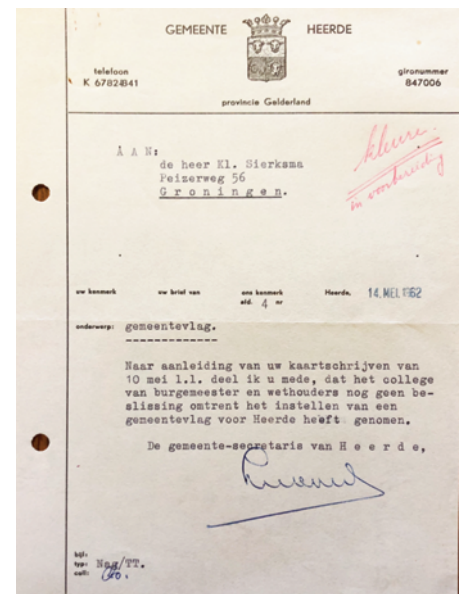
Toen Sierksma maar steeds niets hoorde, stuurde hij op 10 mei een kaartje naar de gemeente om te informeren hoe het ervoor stond. Daarop liet gemeentesecretaris Lubbers op 14 mei weten dat "...het college van burgemeester en wethouders nog geen beslissing omtrent het instellen van een gemeentevlag voor Heerde heeft genomen." (Afb 10)

Dat de ambtelijke molens in Heerde langzaam maalden, blijkt wel uit het tweede stempel op Sierksma's brief met zijn tweede ontwerp, van bijna een jaar later:

22 maart 1963 (zijn vlaggenboek was toen reeds verschenen). Bij 'beslissing' staat te lezen: "Ook 2e ontwerp heeft niet onze instemming." (Afb 9)

Op 29 maart ging er een korte brief naar Sierksma: "In antwoord op uw bovenvermelde brief (die van 19 april 1962) delen wij u mede, dat ook uw tweede ontwerp van een gemeentevlag voor Heerde niet onze instemming kan hebben. Wij hebben besloten onze pogingen tot het doen vaststellen van een dergelijke vlag, althans voorlopig, te staken.

Rest ons u hartelijk dank te zeggen voor de moeite, die u zich in dezen hebt getroost.", onder-

10. Briefje van 14 mei 1962 van gemeentesecretaris Lubbers aan Sierksma waarin hij laat weten dat er nog geen beslissing is genomen.

tekend door burgemeester Faber en gemeentesecretaris Lubbers. (Afb 10)

Maar daarmee was het niet gedaan.

Zes jaar later, 1968

Sierksma kwam zes jaar later op de zaak terug, toen hij als voorzitter van de *Stichting voor Banistiek en Heraldiek* (SBH) middels een enquête opnieuw in kaart bracht welke gemeenten inmiddels een eigen vlag voerden. Bij het formulier voor de gemeente Heerde had hij een apart briefje bijgesloten (gedateerd 19 februari 1968) met de volgende tekst: *“Ter begeleiding van bijgaande circulaire mogen wij u herinneren aan ons contact (...) in voorjaar 1962 en 1963. Wellicht bestaat voor u thans aanleiding, deze zaak opnieuw aan de orde te stellen, opdat niet uw reeds 6 jaar geleden op dit punt diligente gemeente thans achteraan komt in de rij der vlagvoerende gemeenten van ons land.”*

Het formulier werd door de gemeente op 28 februari ingevuld teruggestuurd, waaruit blijkt dat Heerde nog steeds volhield een gemeentevlag te bezitten (*“De gemeente is WEL in bezit van een gemeentevlag”*) en gaf tevens aan dat de vlag niet vaak werd gebruikt: *“Wordt zeer zelden gebruikt. Alleen bij bijz. gelegenheden, zoals bij gemeentelijke manifestaties, hoge bezoeken, enz.”*

Hoe hierop door Sierksma werd gereageerd, lijkt niet te achterhalen, omdat de desbetreffende correspondentie uit 1968 ontbreekt. Wat er echter gebeurde (blijkens latere briefwisselingen), is dat de gemeente Heerde Sierksma opnieuw uitnodigde een ontwerp te maken (een banenvlag), dat vervolgens – eveneens opnieuw – werd weggestemd.

Zeven jaar later, 1975

Pas in 1975 kreeg de slepende zaak een vervolg, waaruit blijkt dat Sierksma niet zomaar opgaf: hij zocht als voorzitter van de SBH op

15 september 1975 contact met Heerde om de kwestie opnieuw onder de aandacht te brengen.

In 1970 was met een enquête naar de stand van zaken omtrent de gemeentevlaggen (ditmaal door de Hoge Raad van Adel) wederom uitgezocht hoe het ervoor stond, waaruit bleek dat *“een klein aantal gemeenten”* nog steeds de defileervlag voerde, waaronder Heerde.

Sierksma's brief werd ter afhandeling doorgegeven aan de Heerder Historische Vereniging (HHV), waarna zich een levendige correspondentie ontspon tussen secretaris A.J. Rook van de HHV en Sierksma.

Rook meende te begrijpen waarom het maar niet lukken wilde: *“De bevolking is in de loop der jaren gehecht aan haar gemeentevlag [sic] met wapen en waarschijnlijk kon daarom geen der (...) ontworpen banenvlaggen de algehele instemming verkrijgen.”*

De HHV-secretaris vreesde dat als er nu weer geen aansprekend ontwerp uit de bus kwam, de gemeenteraad alsnog de defileervlag als officiële gemeentevlag zou vaststellen. De vereniging was van plan zelf een ontwerp te maken en dat aan Sierksma voor te leggen.

Per kerende post liet Sierksma weten waar een goede gemeentevlag aan diende te voldoen: een wapenvlag was bijvoorbeeld uit den boze. Het ontlokte Rook in zijn brief van 19 december 1975 het commentaar dat de vele regels het de gevormde werkgroep (hijzelf en vier (kunst)historici) niet veel ruimte liet om een verantwoorde vlag te ontwerpen. Desondanks kwam er toch een concept uit de bus rollen: een witte hoofdletter H op een veld met de overige kleuren van Heerde: rood, geel

en blauw. (Afb 11)

Sierksma beantwoordde de brief met bijgevoegd ontwerp uitgebreid op 23 december. Hij begon met een kritische noot: *“De brief kwam heerlijk verminkt aan zodat wij de tekening eerst moesten gaan plakken; het bijsluiten van een stukje karton ware wenselijk geweest.”*

Daarna ging hij uitgebreid op het ontwerp in. Hij kon het ‘toejuichen’ dat de werkgroep zelf een ontwerp had gemaakt, maar voegde eraan toe: *“Kennis van de banistiek en zijn historisch gegroeide regels is niet voor velen weggelegd; het feit dat u onze mening vraagt kan u behoeden voor misgrepen.”*

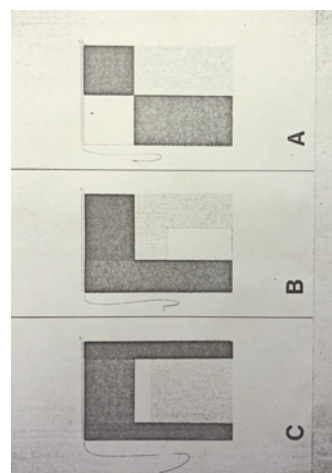
Dat Sierksma niet bepaald gecharmeerd was van het ontwerp blijkt duidelijk uit zijn brief, hoewel hij dat zeer diplomatiek verwoordde, ongetwijfeld om niet te bot over te komen.

11. De H-vlag, een ontwerp van de Heerder Historische Vereniging van december 1975

12. Drie ontwerpschetsen van Sierksma uit zijn brief van 23 december 1975: de eerste en de laatste zijn variaties op het door Heerde aangedragen ontwerp met de letter H, de middelste is het ‘binnengesmokkelde’ ontwerp dat uiteindelijk de eindstreep zou halen.

13. ‘Tegenbod’ van de Heerder Historische Vereniging, half januari 1976, waarbij A het ontwerp van Sierksma is en B en C van de hand van een door de HHV geraadpleegde ‘grafisch ontwerper’.

Vlaggen met letters waren volgens hem *“typische commerciële of reclamevlaggen.”* Hij vervolgde: *“Uw ontwerp met verwisseling van plaats van de kleuren geel en blauw, is exact gelijk aan de vlag van de middenstands- en winkeliersvereniging in Hoogezand! Bovendien, indien u in plaats van het blauw nogmaals rood zoudt stellen, is de vlag gelijk aan de firma-vlag van de HEMA.”*

Verder betoogde hij dat het effect van een vlag die werkelijk ‘gelezen’ moest worden, verloren zou gaan bij het wapperen in de wind; *“...de smalle verticale banen [werken] zo krachtig door, dat welhaast het effect wordt bereikt dat*

er een gele, een rode en een blauwe lap afzonderlijk in de mast zijn gehesen.”

Concessies

Na deze kritische noten deed Sierksma enige concessies: *“Teneinde niet geheel negatief op uw ideeën te reageren, doen wij hierbij enkele suggesties, hoe ‘uw’ ontwerp eigenlijk verbeterd zou moeten worden.”*

En inderdaad volgen er dan drie schetsjes, waarbij we in de nummers één en drie opnieuw een letter H kunnen herkennen. Interessanter echter is de afbeelding in het midden: zonder het verder als zodanig te vermelden, heeft Sierksma een eigen ontwerp tussen de lettervlaggen ‘gesmokkeld’. Het is de eerste afbeelding van wat uiteindelijk de gemeentevlag zal worden. (Afb 12)

Opmerkelijk is dat hij inmiddels van zijn voorkeur voor horizontale banenvlaggen lijkt te zijn teruggekomen: het schetsje laat een in vieren gedeelde vlag zien in de gemeentekleuren.

De werkgroep van de HHV liet half januari 1976 opnieuw van zich horen, waarin secretaris Rook vermeldt dat Sierksma’s brief met belangstelling was gelezen. De vijf leden van de werkgroep gaven zich echter nog niet gewonnen: men had een grafisch ontwerper nog een aantal ontwerpen laten maken, waarvan de beste twee op een bijlage te zien zijn, tezamen met het ‘stiekeme’ ontwerp van Sierksma. Dat de letter H nog niet geheel werd losgelaten, blijkt uit ontwerp B, waarin een kleine letter H verwerkt is. (Afb 13)

Een reactie van Sierksma liet gewoontegedrouw niet lang op zich wachten; in zijn brief van 20 januari liet hij weten: *“Het wil ons voorkomen dat thans het stadium is aangebroken, waarin u aan de hand van deze drie modellen het gemeentebestuur van advies kunt dienen. Het College van B & W zal zich waarschijnlijk wel aan uw advies conformeren.”*

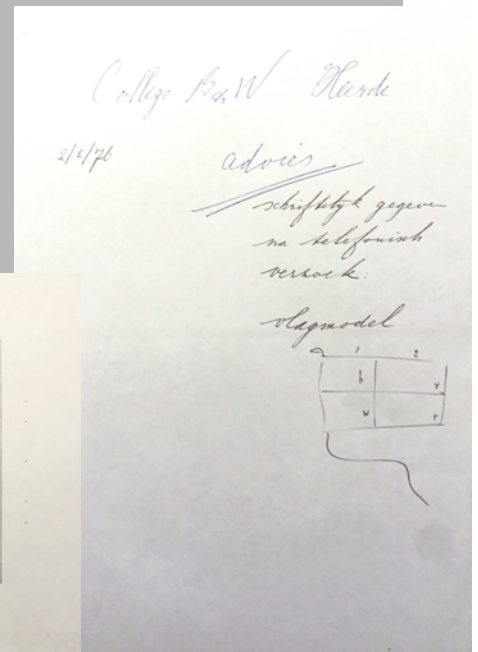
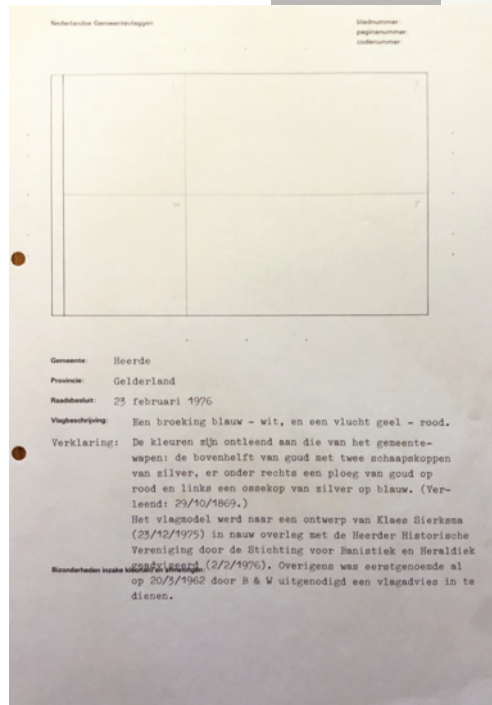
Over het ontwerp met de kleine letter H, had Sierksma nog wel iets te zeggen: *“Model B achten wij leuk gevonden, maar nogal gecompliceerd.”* Hierna ging het snel: de werkgroep bracht zijn advies op 2 februari over aan het College van B & W (burgemeester Tjitze Faber was nog steeds in functie) en pleitte voor ontwerp A (Sierksma’s ontwerp). (Afb 14)

In een uitgebreide brief van 10 februari van het College aan de Raad, wordt de lange geschiedenis tot een gemeentevlag te komen nog eens geschetst, waarbij over de defileervlag het volgende wordt opgemerkt: *“...dat het gebruik van de uit 1938 stammende vlag niet moet worden voortgezet en zeker niet kan worden uitgebreid.”*

Het College laat verder weten dat het net als het HHV de voorkeur geeft aan Sierksma’s ontwerp: *“...een broeking blauw-wit en een vlucht geel-rood.”*

En in een nadere toelichting: *“...omdat deze vlag eenvoudig van vorm is, daardoor gemakkelijk te vervaardigen en duidelijk herkenbaar is en bovendien het goedkoopst in aanschaf zal zijn.”* (Afb 16)

De gemeenteraad keurde het voorstel goed op 23 februari met tien stemmen voor en vier tegen. De vlag was nog op tijd voor de viering van 800 jaar Heerde en werd voor het eerst gehesen op 21 augustus 1976. En na vijftien jaar touwtrekken kon Klaes Sierksma het dossier Heerde definitief sluiten. (Afb 15) □

14: Advies van de HHV aan B&W het ontwerp van Sierksma goed te keuren. 2 februari 1976.

< 15. Vlagbeschrijving uit het archief van de Hoge Raad van Adel. De vlag van Heerde (1976-heden).

16. De uiteindelijk op 23 februari 1976 vastgestelde gemeentevlag van Heerde.

*) Met dank aan: Wibe Sierksma; Gerrit Kouwenhoven, Frank Vreeken en Marten Venema van de gemeente Heerde; Candy Leeuwis-de Vries van de Heerder Historische Vereniging en Jos van den Borne van de Hoge Raad van Adel.

**) In *Vexilla Nostra*, de voorganger van *Vlag!*, behandelde Hans van Heyningen de gemeentevlag van Heerde in het kort in de nummers 95 (mei-juni 1978), p. 30 en 156 (mei-juni 1988), p. 54.

Compagniesvaandel van het grenadiersregiment Von Beckendorff

De actualiteit beïnvloedt de aandacht voor het verleden. De belangstelling voor een Russische compagniesvaandel in de collectie van het **Nationaal Militair Museum** in Soesterberg (inv. nr. 051022), is sinds de inval van Rusland in Oekraïne gestegen. Hoe symbolisch kunnen vlaggen en vaandels zijn?

Vaandels van regimenten en vlaggen van compagnieën en schepen zijn al eeuwenlang een geliefd object om als trofee mee te nemen bij de overwinning van het betreffende legeronderdeel of schip. Dat werd met trots uitgedragen: de Ridderzaal in Den Haag heeft ermee volgehangen. Naast trots was het ook bedoeld als schande voor het onderdeel. De traditie wil dat terugveroveren de enige manier is om het weer in bezit te krijgen.

De vlag is nagenoeg vierkant met een beschilderd medaillon waarop Russische heraldiek: een tweekoppige adelaar met op de borst Sint-Joris en de draak.

Het vaandel is buitgemaakt tijdens de Slag bij Bergen op 19 september 1799 (volgens de Juliaanse kalender, zoals destijds in Rusland in gebruik, wordt gesproken over 8 september). Een alliantie van Britse en Russische troepen deed een poging de macht te herstellen van stadhouder Willem V, die naar Engeland was uitgeweken wegens de opstand van de Patriotten. De Brits-Russische troepen landden in augustus 1799 op de kust van Noord-Holland, dat onderdeel uitmaakte van de Bataafse Republiek, een vazalstaat van Frankrijk. Aanvankelijk leek hun opmars succesvol, maar in de vroege ochtend van 19 september stuitten zij op de Frans-Bataafse troepen. Deze laatste hadden het voordeel te weten hoe in moeilijk begaanbare poldergebieden te manoeuvreren, waardoor de strijd in hun voordeel is uitgevallen.

Op een prent in het Rijksmuseum, zie voorpagina, (RP-P-OB.88.807, De Gevangenneming van de Russische Generaal Hermann tijdens de Slag bij Bergen, 1799) [generaal Johan Hermann von Fersen, red.] is op de rechterachtergrond te zien dat er triomfantelijk met het net veroverde vaandel wordt rondgerend.

Sinds 16 februari 1960 bevindt zich dit exemplaar in de collectie, toen de vlaggen en vaandels uit het Paleis op de Dam aan het museum zijn overgedragen.

Paul van Brakel

Conservator Nationaal Militair Museum

FOTO NATIONAAL MILITARIUMUSEUM SOESTERBERG

Oldebroek waardeert defileervlag op tot gemeentevlag

Oldebroek was tot voor kort een van de weinige nooit bij een gemeentelijke herindeling betrokken gemeenten die nog geen officiële gemeentevlag had. Wel gebruikte Oldebroek vanouds een versie van de defileervlag uit 1938. Op initiatief van raadslid Henk Kemp heeft de gemeenteraad op 5 maart 2020 deze defileervlag tot gemeentevlag opgewaardeerd.

Door MARCEL VAN WESTERHOVEN

Elzenbladen werden als symbool van Oldebroek geïntroduceerd op 11 juli 1855 toen het wapen werd verleend.

In het uiterste noorden van Gelderland, in de Veluwe, ligt de gemeente Oldebroek. De gemeente is vernoemd naar het hoofddorp met dezelfde naam. De gemeente telt ruim 24.000 inwoners.

Gemeenteraadslid Henk Kemp, van de VVD-eenmansfractie in de negentien leden tellende raad, wilde met de opwaardering van de Oldenbroekse vlag bereiken dat die met de juiste status werd opgenomen in het gemeentevlaggenregister van de Hoge Raad van Adel. Aanleiding voor zijn initiatief waren de herdenkingen rondom 75 jaar bevrijding in 2020. Voor een herkenbare en verbindende rol bij de herdenkingen achtte hij het gebruik van een officiële gemeentevlag als essentieel. De overige achttien raadsleden gingen hierin mee. Op 5 maart 2020 werd het volgende besluit genomen: *“de vlag die de gemeente Oldebroek hanteert officieel vast te stellen als gemeentevlag.”*

Meer staat er niet in het raadsbesluit: geen beschrijving, geen afbeelding, geen toelichting. Onder “de vlag die de gemeente Oldebroek hanteert” moet dus de defileervlagvariant worden verstaan zoals die op dat moment in gebruik was. Die is te beschrijven als: *Twee banen van geel en blauw met in de broektop ter hoogte van de gele baan een wit vierkant met daarop drie groene elzenbladeren.*

De defileervlag zoals die in 1938 voor Oldebroek werd gemaakt, was vier-

kant met afwisselende gele en blauwe franje aan boven-, vlucht- en onderzijde. Een jeugddelegatie van de gemeente Oldebroek voerde die mee bij het defilé op de Dam in Amsterdam op 6 september 1938 ter gelegenheid van het 40-jarig jubileum van Koningin Wilhelmina.

Later bleef dit vaandel bij de gemeente Oldebroek in gebruik, maar kreeg deze in de loop der jaren het uiterlijk van een moderne gemeentevlag, zonder franje en rechthoekig, in de in Nederland gebruikelijke verhouding tussen hoogte en lengte van 2:3. Zo nam de Hoge Raad van Adel de vlag ook op in het register van op defileervlaggen gebaseerde onofficiële gemeentevlaggen, het gevolg van een enquête onder gemeenten in 1970 over de in gebruik zijnde gemeentevlag. En zo bleef deze tot en blijft deze na de officiële vaststelling in gebruik.

Defileervaandel

In deze vlag is het bekende stramien van een Gelders defileervaandel te zien: twee banen in de provinciekleuren geel en blauw, in dit geval alleen die uit de rechterhelft van het provinciewapen met

de gouden Gelderse leeuw op blauw, en in de bovenhoek op een broektopvierkant het beeld van het gemeentewapenschild. Dat vertoont drie groene elzenbladeren op zilver.

Het is niet bekend waarom bij de verlening van dit wapen op 11 juli 1855 voor deze symbolen werd gekozen. Elzenbomen en -struiken – vooral de Zwarte Els – gedijen goed in drassig veengebied. Het zou kunnen dat daaraan werd gedacht om de betekenis te verbeelden van Oldebroek, dat zoveel wil zeggen als oud veengebied. De elzen behoren tot de berkenfamilie.

Er is nog iets merkwaardigs te vertellen over de nieuwe vlag. Direct na de vaststelling in de raad bood initiatiefnemer Henk Kemp een exemplaar van de nieuwe vlag aan burgemeester Tanja Haseloop – Amsing aan. Op een foto van dat moment is echter te zien dat dit een andere versie van de gebruikelijke vlag is, namelijk met het broektopkwartier met de elzenbladeren met een lengte van de helft van de vlag; rechthoekig dus.

Uit navraag bij Henk Kemp blijkt dat het broektopkwartier toch echt vierkant behoort te zijn. En zo is de vlag ook dagelijks voor het gemeentehuis te zien. De aan de burgemeester overhandigde vlag was dus een foutief exemplaar, waarschijnlijk omdat de fabrikant niet goed had begrepen wat de bedoeling was. □

De Vaandeldrager op regenboogvlag in Zeeuws Museum roept emoties op

Reuring rond Rembrandt op regenboogvlag

In het Zeeuws Museum in het Middelburgse Abdijcomplex is van 31 januari tot en met 3 september is een tentoonstelling van vlaggen en vlaggebruiken te zien met de titel *Protest Processie Parade*. Het inpassen van Rembrandt's *De Vaandeldrager* viel niet overal in goede aarde.

Door ROB BERTIJN

Samensteller Ivo van Werkhoven was al langer bezig een expositie samen te stellen met historische vaandels, (protest)vlaggen en spandoeken, toen de Nederlandse staat vorig jaar Rembrandt's *De Vaandeldrager* voor 175 miljoen euro kocht van de familie Rothschild.

Vanwege het niet geringe prijskaartje vond de Tweede Kamer dat het schilderij naar het volk toe moest. Onder de titel *De Vaandeldrager on tour* ging het schilderij vanaf 30 april vorig jaar op reis langs twaalf musea in evenveel provincies.

Daar Zeeland pas als tiende provincie aan de beurt was, gaf het Ivo van Werkhoven de tijd en de gelegenheid het een aan het ander te kopiëren. De *Vaandeldrager* kon op die manier dé blikvanger van de tentoonstelling worden gedurende de maand februari.

Uiteraard kreeg het schilderij de prominentste plek in de tentoonstellingszaal: een hele wand voor zichzelf. Geen leeg 'canvas' echter: de wand werd in z'n geheel beschilderd met een enorme *Progress Pride*-vlag, die door de LHB-TIQ+-gemeenschap wordt gebruikt.

Tegenover *Omroep Zeeland* liet Ivo van Werkhoven weten dat vanwege het feit dat het vaandel op het schilderij wit is, het bij hem de gedachte deed postvatten dat je er eigenlijk alles op kunt projecteren, zoals in dit geval de *Progress Pride*-vlag, waardoor *De Vaandeldrager* dan ineens voorop zou staan in de LHBTIQ+-strijd.

Bij het interview, vlak vóór de opening, zei hij benieuwd te zijn naar de reacties van het publiek. En die kwamen er.

< *De veelbesproken achtergrond bij De Vaandeldrager in het Zeeuws Museum.* (foto Remco van Schellen)

^ *De 'protestvaandeldrager' van Ed Hall.* (foto Rob Bertijn)

Dat de combinatie niet bij iedereen in goede aarde viel, werd na de opening al snel duidelijk door ingezonden brieven in de *Provinciale Zeeuwse Courant*: "...misplaatste combinatie van historie en kunst met hedendaagse betwiste uitingen..." en "Een vlag op een modderschuit, met op de achtergrond een lhbtq-zebrapad".

Maar er klonken ook positieve geluiden: "Het is leuk dat je eerst langs al die vaandels loopt en dan pas bij het schilderij komt" en "Gewaagd? Het is juist heel mooi bedacht. Het is niet dat pompeuze, dat ouderwetse in veel musea, waar je stil moet zijn..."

Daar de aankoop van *De Vaandeldrager* nogal wat kritiek kreeg, omdat de kunstsector op dat moment gebukt ging onder sluitingen vanwege de coronacrisis, gaf het Zeeuws Museum de Britse ontwerper van protestvaandels Ed Hall (1944), de opdracht zijn eigen versie van *De Vaandeldrager* te maken wat de titel *Fund living artists* kreeg en dat je als bezoeker als een van de eerste tegenkomt.

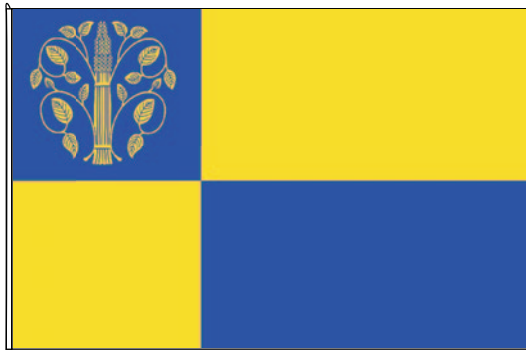
Na de tour door alle twaalf provincies krijgt *De Vaandeldrager* een definitieve plek in het Rijksmuseum in Amsterdam. □

De vlag van de gemeente Westerwolde

De in 2018 nieuwe gevormde Groningse gemeente Westerwolde heeft op 4 maart 2020 een gemeentevlag aangenomen. Het ontwerp kwam van de Hoge Raad van Adel, die uit de vlag van de opgeheven gemeente Vlagtwedde inspiratie haalde.

Door MARCEL VAN WESTERHOVEN

1. De vlag van Westerwolde werd op 4 maart 2020 aangenomen.

2. Wapen van Westerwolde werd verleend bij Koninklijk besluit van 23 oktober 2017, nr. 2017001561.

Westerwolde met Onstwedde (thans Stadskanaal), Oude Pekela en Nieuweschans nog een stuk groter is dan de nieuwe gemeente, vormt deze wel het hart van het landschap. Bellingwedde was een op 1 september 1968 gevormde gemeente waarin de tot dan toe zelfstandige gemeenten Wedde en Bellingwolde opgingen.

De nu opgeheven gemeenten Bellingwedde en Vlagtwedde waren beide in het bezit van officieel vastgestelde gemeentevlaggen. Ruim twee jaar na zowel de fusie als na de verlening van een nieuw gemeentewapen nam Westerwolde een nieuwe gemeentevlag aan. De kleuren van en het symbool in deze vlag komen uit het nieuwe gemeentewapen, dat hier daarom eerst aandacht krijgt.

Gemeentewapen

Bij Koninklijk besluit van 23 oktober 2017, nr. 2017001561, werd aan de gemeente Westerwolde een wapen verleend, waarvan de heraldische omschrijving luidt:

"Verhoogd doorsneden in de vorm van de contouren van het dak en de torens van het Norbertijner klooster Palmar, bestaande uit een schilddak met op de beide uiteinden van de nok een kruisje en daartussen twee torens, de rechter korter dan de linker; I van goud; II in azuur een samengebonden korenschoof met daaruit ter weerszijde twee gebladerde ranken, alles van goud. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parels."

ren van het dak en de torens van het Norbertijner klooster Palmar, bestaande uit een schilddak met op de beide uiteinden van de nok een kruisje en daartussen twee torens, de rechter korter dan de linker; I van goud; II in azuur een samengebonden korenschoof met daaruit ter weerszijde twee gebladerde ranken, alles van goud. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parels."

De basis van het wapenontwerp werd in 2017 gelegd door drs. J.G. Abbes, cultuurambtenaar van de gemeente Vlagtwedde. De figuren komen uit de zegels uit respectievelijk 1276 en 1316 van de historische landschappen Reiderland (Bellingwolde lag oorspronkelijk in Reiderland) en Westerwolde. Op het zegel van Reiderland stond de kloosterkerk van het voormalige Norbertijner klooster Palmar.

Het zegel van Westerwolde bevatte de gebonden en gebladerde korenschoof. In latere wapenafbeeldingen verdwenen de gebladerde ranken uit de korenschoof en kreeg deze de klassieke vorm. In goud op blauw is die niet alleen terug te vinden op het gemeentewapen van Vlagtwedde, maar ook op dat van Onstwedde (thans gemeente Stadskanaal).

Voor het nieuwe wapen is teruggegrepen naar de oudste vorm van de korenschoof en is in plaats van het hele klooster, zoals te zien in het wapen van Bellingwolde, alleen de contourlijn van het dak en de torens van het gebouw afgebeeld.

Op het wapen staat de gebruikelijke gemeentekroon.¹

Gemeentevlag

Op 4 maart 2020 stelde de raad van de gemeente Westerwolde de gemeentevlag vast, met als beschrijving:
"gevierendeeld over een derde van de vlaglengte, blauw en geel, met in de broektop een gele samengebonden korenschoof waaruit ter weerszijden twee gebladerde ranken."

Op basis van informatie van de gemeente

6. De vestingplaats Bourtagne is de meest tot de verbeelding sprekende plaats in de gemeente Westerwolde (Foto Dacko - Own work, CC BY 4.0)

maakte de Hoge Raad van Adel twee ontwerpen, waaruit de gemeenteraad dit gevierendeeld ontwerp verkoos. Het gevierendeeld is ingegeven door de oude vlag van Vlagtwedde, die hetzelfde patroon in dezelfde basiskleuren had (zie verderop). Uit het wapen is als meest eigen symbool voor Westerwolde de korenschoof overgenomen, net als daarin met de oudste Middeleeuwse vormgeving.

Oude vlaggen

In de vlag van Bellingwedde, op 26 april 1973 aangenomen bij gemeenteraadsbesluit, stond de broeking voor Wedde en de vlucht voor Bellingwolde. De blauwe en witte diagonale banen in de broeking kwamen uit het hart-schild van het gemeentewapen. Dit was het wapenbeeld van het adellijk geslacht Schenck van Toutenburg, die in de zestiende eeuw als heren van Westerwolde zetelden op de Wedderborg in Wedde.

De Franse lelies in de vlucht zijn een verwijzing naar het wapen van de Norbertijner orde en staan voor het Norbertijner klooster Palmar – bij Bellingwolde gelegen en in 1520 door de Dollard verzwolgen – zoals dat in zijn geheel in het wapen van Bellingwolde stond afgebeeld.^{2,3}

In de vlag van Vlagtwedde die 12 december 1967 door de gemeenteraad werd vastgesteld, stonden de kleuren geel en blauw voor de gouden korenschoof op blauw van

Westerwolde uit het gemeentewapen. Het gevierendeelde basispatroon met kruis ver raadt de ontwerper van deze vlag: Mr. G.A. Bontekoe. Hij gebruikte dit soort patronen vanuit esthetische overwegingen wel vaker voor zijn vlagontwerpen, zonder dat dit een bijzondere betekenis had. Het kanon kwam ook uit het gemeentewapen en verwees naar het vestingplaatsje Bourtagne. Het rood-witte kruis is het bijzondere symbool van de Orde der Kruisheren, dat een klooster in Ter Apel stichtte.^{4,5}

Het vestingplaatsje Bourtagne in de voormalige gemeente Vlagtwedde heeft sinds begin jaren '80 een dorpsvlag. Daarin staat de vijfhoekige schans met bastions voor de vesting Bourtagne. De schans staat op een smalle gele baan tegen een blauwe achtergrond. Dit verbeeldt de tange, de smalle zandrug (geel) waarop Bourtagne is gebouwd in het moerassige veengebied (blauw).⁶ □

Noten

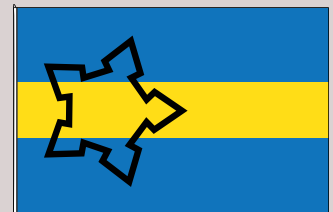
1. Hoge Raad van Adel, *Jaarverslag 2017*, p. 13-14, 's-Gravenhage 2018.
2. *Vexilla Nostra*, jaargang 8, nr. 56, juni/juli 1973, p. 62.
3. *Vexilla Nostra*, jaargang 20, nr. 140, september/oktober 1985, p. 85.
4. *Vexilla Nostra*, jaargang 7, nr. 45, augustus 1972, p. 82.
5. *Vexilla Nostra*, jaargang 16, nr. 117, november/december 1981, p. 122.
6. *Vexilla Nostra*, jaargang 42, nr. 254, 3de nummer van 2007, p. 70.

3. De vlag uit april 1973 van de voormalige gemeente Bellingwedde.

4. De vlag uit december 1967 van de voormalige gemeente Vlagtwedde.

5. Dorpsvlag van Bourtagne.

Maori stamleiders kozen in 1834 eerste Nieuw-Zeelandse vlag

De eerste vlag van Nieuw-Zeeland was een initiatief van de Britten. Maar de Maori, de oorspronkelijke, inheemse bevolking van Nieuw-Zeeland, speelden daarbij een sleutelrol. Ze kozen die uit drie modellen. Vlaggen werden hierdoor indirect onderdeel van lokale religie en rituelen.

Door FILIP CLAESSENS

Nieuw-Zeeland was in 1830 nog geen Britse kolonie en de eilandengroep had toen nog geen vlag. De Britten waren echter wel vertegenwoordigd in het gebied. Er werden al wel schepen gebouwd om handel te drijven met onder andere Australië. Dat ging goed totdat de douane in Sydney (Australië) een schip genaamd *Sir George Murray* in beslag nam, inclusief zijn lading. Het in Nieuw-Zeeland gebouwde schip voer immers zonder vlag. Dit was volgens de Britse maritieme wetten, die ook in Australische koloniën van kracht waren, wel verplicht. De noodzaak voor een Nieuw-Zeelandse vlag werd duidelijk.^{1, 2, 3}

Drie jaar later, in 1833, kwam James Busby naar Nieuw-Zeeland. De Schot was diplomaat. Hij vond dat de invoering van een Nieuw-Zeelandse vlag prioriteit had. Busby zag immers in dat een vlag tevens tot meer verzoening tussen de Britse kolonisten en de inheemse Maoristammen, ook onderling, zou kunnen leiden. Hij opperde het idee bij de autoriteiten op het Australische continent, die vlot met een ontwerp op de proppen kwamen. Vier blauwe horizontale banen op een witte achtergrond met een *Union Jack* in de linkerbovenhoek. (Afb 1) Deze vlag had volgens Busby echter geen kans van slagen, omdat de kleur rood er niet in zat. Juist rood werd door de Nieuw-Zeelandse bevolking gezien als onderdeel van haar identiteit. De kleur rood stond immers symbool voor rang en mana. Mana betekent macht of autoriteit in het Maori.^{1, 2, 3}

Maori kiezen vlag

Uiteindelijk kreeg de Britse missionaris Henry Williams de opdracht om drie ontwerpen te maken. Hiervan werd op 20 maart 1834 tijdens

een ceremonie één exemplaar gekozen. 25 Maori stamleiders van de noordelijke regio's kwamen allen hun stem uitbrengen. Deze ceremonie vond plaats in Waitangi. Onder toezicht van tien Britse afgevaardigden en een aantal Amerikanen werden de stemmen bijgehouden door een zoon van één van de stamleiders. Vervolgens werd dit de gekozen vlag, die later ook bekend werd als de United Tribes- ofwel Waitangi-vlag.¹ Onder de Maori werd zij 'Te Kara' genoemd.² In de Maoritaal zijn er twee verschillende woorden voor het woord vlag. Namelijk 'Kara', dat Kleur betekent en 'Haki', dat van Jack komt (uit Union Jack).

Deze vlag kreeg twaalf stemmen. De andere twee vlaggen kregen respectievelijk tien en drie stemmen. Informatie over de twee niet-gekozen vlaggen is niet bewaard gebleven. Busby riep de gekozen vlag uiteindelijk uit tot nationale vlag van Nieuw-Zeeland en deze werd onder het gedonder van 21 kanonschoten gehesen aan de vlaggenmast. Vervolgens werd de vlag ter goedkeuring opgestuurd naar de koning van het Verenigd Koninkrijk.¹

Het is een witte vlag met het rode Sint-Joris kruis van Engeland. Het vlak linksboven is donkerblauw met daarin weer eenzelfde kruis waardoor vier donkerblauwe vlakjes ontstaan met in elk een achtpuntige witte ster. Het rode kruis in het blauwe vlak heeft aan de binnenzijden (dat wil zeggen aan het kruis) zwarte boorden. (Afb 2 en 3)

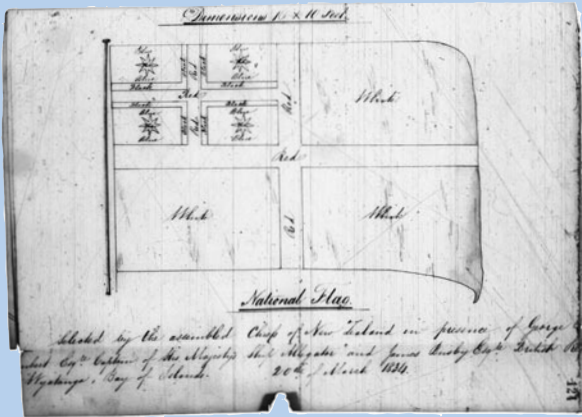
Sinds de verkiezing van deze vlag, zijn er verschillende andere versies aan het licht gekomen. De zwarte boorden waren bijvoorbeeld weggelaten en de sterren waren vijf- of zespuntig in plaats van achtpuntig. De oorzaak van die onduidelijkheid was een publicatie in de *New*

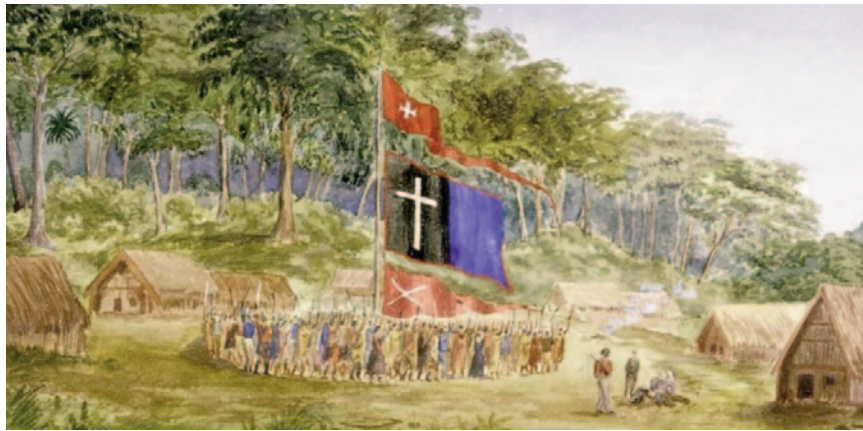
1. Voorgestelde vlag van Australië.

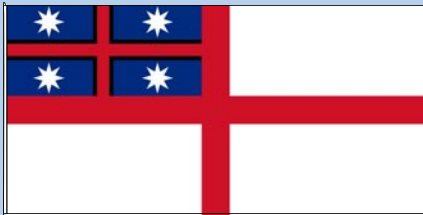
6. Maori hakken vlaggenstokken om waarin de Britse Union Jack wappert.

2. Ontwerp United Tribes-vlag.

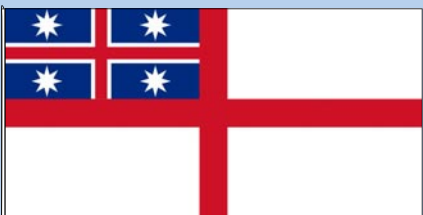
7. Hauhau Ceremonie.

3. Origineel United Tribes-vlag.

< 8. Te Wepu.

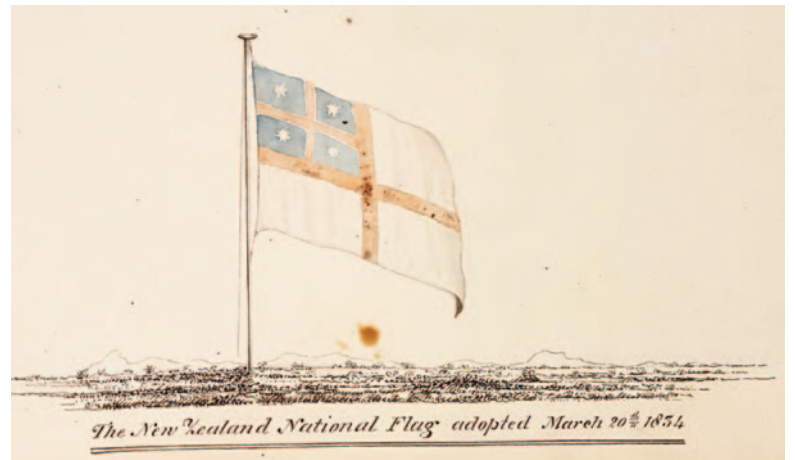

4. United Tribes-vlag met witte rand.

9. Vlag van de United Tribes, 1834, getekend door Nicholas Charles Phillips van het Britse oorlogsschip HMS Alligator.

5. United Tribes-vlag zonder rand en zespuntige sterren.

South Wales Government Gazette, het staatsblad van deze Britse kolonie op het Australische continent. De omschrijving van de vlag was simpelweg niet gedetailleerd genoeg.^{4,5} Korte tijd na het invoeren van de vlag werd de zwarte boord vervangen door een wit boord. Dit had te maken met de wetten van de heraldiek, die voorschrijft dat kleuren niet mogen botsen, maar aan een metaal dienen te grenzen.²

(Afb 4 en 5)

Onafhankelijkheid

Op 28 oktober 1835 verklaarde een groot aantal van de Maori-leiders – alweer in Waitangi – de eilandengroep onafhankelijk. Het was een reactie op de wetteloosheid van de Britse onderdanen die zich in Nieuw-Zeeland hadden gevestigd. De leiders waren ook bevreesd dat Frankrijk de soevereiniteit van hun eilanden zou opeisen. Het uitroepen van de onafhanke-

lijkheid had geen gevolgen voor de vlag. Die bleef dezelfde United Tribes-vlag als die anderhalf jaar eerder was gekozen.

vóór 1834 in Nieuw-Zeeland vlaggen werden gebruikt. In 1812 keerde namelijk één van de Maori stamhoofden, genaamd Ruatara, terug van een reis naar Engeland en Australië. Hij bracht een mousseline stuk stof met zich mee die een afgevaardigde van de Anglicaanse kerk hem had meegegeven. Het was een doek met daarop de woorden 'Ra Tapu', dat Zondag betekent. In de jaren 1820 wapperden in sommige Maori dorpen witte of rode vlaggen om aan te geven dat het Zondag was.⁶

Hoe dan ook heeft het fenomeen vlag zich na een paar decennia al verweven met religie onder de inheemse bevolking. De *Hauhau* waren volgers van het *Pai Marire* geloof. In deze religie werden spirituele aspecten van het Bijbelse en van het Maorische bij elkaar gevoegd. Een dergelijke combinatie van stromingen wordt ook wel syncretisme genoemd. Deze *Hauhau* hielden namelijk in de jaren 1860

samen met zijn gids rechts van de ceremonie zijn vrijgelaten na gevangen te zijn geweest door de *Hauhau*. Hun lot was bepaald door middel van de ceremonie. Die vond plaats op 27 januari 1865 in Tataroa.⁸ De *Hauhau* hadden meerdere vlaggen. Zo had de leider een eigen vlag en evenzo hadden de vijf apostelen er ook allemaal een. Van de standaard vlag wordt verondersteld de grootste vlag te zijn geweest die ooit in Nieuw-Zeeland heeft gewapperd. Hij zou zeven meter lang en 3,7 meter hoog zijn geweest met een levensgrote afbeelding van Te Matairenga oftewel de Maori god van de oorlog. Echter bewijs hiervoor is er nooit gevonden.

Te Kooti / Ringatu

Ook waren er Maori stammen die vlaggen gebruikten in gevechten. Te Kooti was de leider van een andere religieuze Maori-beweging genaamd Ringatu. Hij gebruikte vlaggen in de strijd met andere stammen en geloofde in het aanpassen van vlaggen naar aanleiding van een overwinning of verlies. Zijn beroemdste vlag stond bekend als de Zweep (Te Wepu) en dat was een extreem lange wimpel, 15,8 meter lang en 1,2 meter hoog. Deze was gemaakt door nonnen en was door Te Kooti buitgemaakt in 1868. Maar in 1870 werd deze vlag weer verloren in een andere strijd.⁶ (Afb 8)

De betekenis van de eerste twee symbolen werden op verschillende manieren geïnterpreteerd. De maansikkel was het voorteken van een nieuwe wereld en het rode kruis was het vechtkruis van aartsengel Michael. Of de maansikkel zou het oude testament hebben voorgesteld en het rode kruis het nieuwe testament. De berg moest Nieuw-Zeeland voorstellen terwijl het bloedende hart het lijden van de Maori bevolking vertegenwoordigde.⁹

De vlag van de United Tribes van Nieuw-Zeeland wappert nog dagelijks in Waitangi aan de Waitangi vlaggenmast onder de huidige Nieuw-Zeelandse vlag en naast de Britse Union Jack. □

Rood werd door de Maori gezien als onderdeel van hun identiteit. De kleur stond symbool voor rang en mana.

De betekenis van de eerste twee symbolen werden op verschillende manieren geïnterpreteerd. De maansikkel was het voorteken van een nieuwe wereld en het rode kruis was het vechtkruis van aartsengel Michael. Of de maansikkel zou het oude testament hebben voorgesteld en het rode kruis het nieuwe testament. De berg moest Nieuw-Zeeland voorstellen terwijl het bloedende hart het lijden van de Maori bevolking vertegenwoordigde.⁹

De onafhankelijkheid van Nieuw-Zeeland onder het bestuur van de Maori duurde niet lang. Op 6 februari 1840 werden de eilanden bij het Verdrag van Waitangi officieel onderdeel van het Verenigd Koninkrijk. Dat betekende ook het einde van de United Tribes-vlag als officiële vlag voor Nieuw-Zeeland. Die werd namelijk de Britse 'Union Jack'. Sommige Maori waren echter van mening dat de voorgaande United Tribes-vlag naast de Union Jack zou moeten wapperen omdat dat een gelijkwaardige status zou vertegenwoordigen voor de Maori ten opzichte van de Britse kolonisten. Dit leidde tot gevallen van omhakken van vlaggenstukken met Union Jacks door opstandige Maori. Kortom het moedigde bepaalde Maori aan om te protesteren maar ook om eigen vlaggen te maken.¹ (Afb 6)

Vlaggebruik

Er zou misschien gedacht kunnen worden dat de United Tribes-vlag initieel de grondlegger is geweest van het vlaggebruik onder de Maori. Niets is echter minder waar, aangezien al

in 1870 reeds ceremonies waarin vlaggen centraal stonden. Daarbij werd een paal van ongeveer negen meter hoog in het middelpunt geplaatst. Aan deze paal werden tijdens de ceremonies meestal drie vlaggen gehesen. De bovenste was genaamd Riki en was een lange rode wimpel met een wit kruis. Dat moest de vlag van de oorlog voorstellen. De tweede en middelste was de vlag van de profeet, apostel of priester die de ceremonie uitvoerde. De onderste vlag was Ruru, ook een rode wimpel maar dan breder dan de bovenste en met een Sint Andreas Kruis en een ander ontwerp. Deze laatste moest de vlag van de vrede voorstellen. De Riki en de Ruru werden ook in omgekeerde volgorde gebruikt indien de insteek van de ceremonie meer vijandig was in plaats van vredig. Op afbeelding 7 is te zien hoe zo'n ceremonie er ongeveer uitzag. Er werd door de bevolking in een kring rond de vlaggenpaal gedanst onder begeleiding van gezang door de uitvoerende priester. De *Hauhau* aanhangers geloofden dat deze rituelen hen zouden beschermen tegen kogels.^{6,7} (Afb 7)

Dit schilderij werd gemaakt door de Britse luitenant Herbert Meade, die zelf ook te zien is op de afbeelding ervan. Het laat zien hoe hij

Noten

- <https://nzhistory.govt.nz/politics/flags-of-new-zealand/united-tribes-flag>
- https://en.wikipedia.org/wiki/Flag_of_the_United_Tribes_of_New_Zealand
- https://www.cwflags.com/fotw/Flags/nz_hist2.html
- New South Wales Government Gazette*, 19 augustus 1835, p. 580.
- Designing New Zealand into his Flag - by David Mc Gill "1986.12.20 - McGill - Designing NZ into its flag"
- <https://teara.govt.nz/en/nga-haki-maori-and-flags>
- https://en.wikipedia.org/wiki/Pai_Mar%C4%81r%C4%81re
- <https://nzhistory.govt.nz/media/photo/pai-marire-supporters-painting>
- <https://digitalnz.org/stories/5f613cdad96a8e000130e1b0>

Vlag separatisten Martinique nu de officiële eilandvlag

De Assemblée van het Franse overzeese gebiedsdeel Martinique heeft op 2 februari 2023 een nieuwe vlag vastgesteld. Deze vervangt de vlag die in 2019 werd vastgesteld om het *Collectivité d'Outre-mer* te representeren tijdens culturele en sportieve evenementen. De vaststelling is het zoveelste hoofdstuk in de bewogen historie van de vlag van het Caribische eiland. Het is namelijk oorspronkelijk de vlag van de voorstanders van onafhankelijkheid.

Door JO SPALBURG

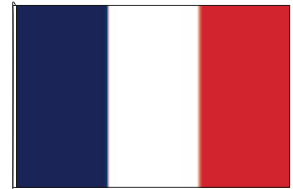

1. Rouge-vert-noir, de vlag van de voorstanders van onafhankelijkheid van Martinique, werd op 2 februari 2023 de officiële vlag van het Franse eiland.

De nieuwe vlag van Martinique bestaat uit een rode broekingdriehoek die geplaatst is over twee evenhoge banen groen en zwart. Deze vlag van oorspronkelijk de separatisten die nu is opgewaarderd tot eilandvlag wordt al decennialang de *rouge-vert-noir* (rood-groen-zwart) vlag genoemd (Afb 1).

Sinds de jaren '60 van de vorige eeuw, toen deze vlag het symbool werd van de onafhankelijkheidsactivisten van Martinique, heeft het Franse eiland verschillende officiële, semi-officiële en kortstondig ook nog een officiële vlag gekend.

Omdat het eiland Frans territorium is, wordt de *Tricolore*, tegelijk uitgestoken of gehesen naast de vlag van Martinique (Afb 2). De lokale autoriteit CTM (Comité Territorial de Martinique) heeft een eigen vlag met het logo. Deze logovlag representeert het bestuur van het eiland. (Zie kader 'Logovlag van overheid Martinique', pagina 29).

2. De Franse nationale vlag, de *Tricolore*.

Slangenvlag

De meest bekende en oudste vlag van Martinique is de zogenaamde *Drapeaux aux 4-serpents* (Slangenvlag), een blauwe vlag met een wit kruis van Sint Michael, met de afbeelding van een witte slang in elk kwartier (Afb 3).

Het gebruik van een azuurblauwe vlag met wit kruis en bepaalde tekens was gebruikelijk in het Frankrijk van het *Ancien Régime* toen regimenten dit kruis vrijwel systematisch in hun vaandels verwerkten, en uitbreidden met kantons van verschillende kleuren en met diverse tekens of symbolen. (Zie ook het kaderverhaal 'Azuurblauwe vlag met een wit kruis' op pagina 26.) De kantons konden vervolgens weer worden aangepast aan plaatselijke omstandigheden. Een bekend voorbeeld van deze vlag uit die tijd die tot de dag van vandaag gebruikt wordt, is de nationale vlag van de Canadese provincie Quebec (Afb 4).

Wat de oorsprong betreft van de Slangenvlag, die werd voor het eerst gebruikt door de Franse koloniale, koninklijke strijdkrachten die in Martinique waren gestationeerd. Ook Franse koopvaardij schepen in het Caribisch gebied gebruikten vanaf de 18de eeuw de Slangenvlag. Zij dateert van 4 augustus

3. De Slangenvlag werd in 1766 in gebruik genomen voor Franse schepen in Martinique en Sint Lucia.

4. De vlag van de Canadese provincie Quebec lijkt verdacht veel op de Martikaanse Slangenvlag uit 1766.

De Slangenvlag werd door menig jachtbezitters die Martinique aandeden, wel gebruikt als beleefdheidsvlag.

1766, toen in een ordonnantie¹ van de generaal en intendant van Martinique werd voorgeschreven: *“Alle eigenaren van vaartuigen, oorlogsschepen, schoeners en boten van Martinique en Sint Lucia zullen die voorzien van een blauwe vlag met een kruis dat de vlag in vieren deelt; in elk blauw vierkant, en in het midden van het vierkant, zal er de figuur van een slang in het wit zijn, zodat er vier slangen in het wit zullen zijn in de genoemde vlag, die voortaan zal worden herkend als die van Martinique en Sint Lucia.”*

Sint Lucia, het eiland dat ten zuiden van Martinique ligt, was ten tijde van de introductie van de vlag ook Frans. Later kwam het in Britse handen en is sinds februari 1979 onafhankelijk.

Slavenhandel

De Slangenvlag werd gebruikt door Franse oorlogs- en koopvaardijsschepen tijdens de slavenhandel naar Martinique en de andere Franse overzeese gebiedsdelen in de ‘nieuwe wereld’. Sommige historici beweren

dat de slangen in de vlag refereren aan de slangen in het wapen van Jean-Baptiste Colbert, de auteur van de beruchte *Code Noir*, die in 1685 werd ingesteld bij decreet van Zonnekoning Lodewijk XIV. De *Code Noir*, die de slavenhandel en de omgang met zwarte slaven regelde, bleef tot 1848 van kracht.

Andere bronnen menen dat de slangen, die de vorm van een hoofdletter L hebben, voor Sint Lucia staan. Anderen zien in de afbeeldingen op de Slangenvlag de Lanspuntslang (*Bothrops lanceolatus*), een inheems reptiel dat op het eiland voorkwam voordat de Fransen in 1635 Martinique in bezit namen. Deze giftige en agressieve slang schijnt veel indruk te hebben gemaakt, want ze werden vermeld door alle kroniekschrijvers uit die tijd.

Deze Slangenvlag werd het symbool van beide eilanden. Het beeld deed, bij gebrek aan enig ander plaatselijk symbool, ook dienst als wapen voor het eiland. Zoals de gewoonte was voor het gebruik van vlaggen en

Azuurblauwe vlag met een wit kruis

Sommige elementen van de azuurblauwe vlag met een wit kruis blijken noodzakelijk te zijn voor het begrip van de geschiedenis van deze vlag.

In de eerste plaats, tijdens de introductie van de emblemen in de 18de eeuw was er geen sprake van een vlag. De term die wordt gekozen om het doek aan te duiden, is die van een *pavillon*, ‘paviljoen’ in Nederlands. In het woordenboek van de Franse Academie van 1762 wordt een pavillon gedefinieerd als: “een soort banner of standaard, die een lang vierkant is, en die aan de grote mast van een schip wordt geplaatst”. Het paviljoen heeft daarom een visuele en communicatieve rol. Het werd gebruikt om een schip van Martinique of Sint Lucia in de verte in één oogopslag te onderscheiden van Franse of buitenlandse schepen. Dit embleem was destijds een vlag gewijd aan de koopvaardijmarine, en pas veel later verscheen de Franse term *drapeau* (vlag).

Ten tweede, het gebruik en ontstaan van de historische militaire vlag van het Franse koninkrijk.

Tijdens de Kruistochten werd het de gewoonte om zich in gevechten te onderscheiden met kruisen van verschillende kleuren, kruisen die om praktische

redenen vaak worden gereduceerd tot dubbele ballen. Geassocieerd met het krijgerkruis is de figuur van de aartsengel Michael, ‘kapitein van de hemelse

Franse koopvaardijvlaggen van voor de Revolutie 1790.

legers’. Het aanroepen van de aartsengel die Satan bestrijdt, is een manier om zijn vijand te beledigen, zo niet om hem symbolisch naar de duivel te sturen.

Vanaf 1300, tijdens de campagnes in Vlaanderen, hadden de koninklijke legers de gewoonte om tijdens het aanroepen van Sint Michiel een wit kruis te tonen, eerst in een band of een Latijns kruis. Tijdens de slag bij Mons-en-Pévèle in 1304 heerste de tactiek over het symbool, de kleur boven de vorm, en de Franse ridders omgordden zichzelf voordat ze de strijd aangingen met witte sjaals om als een verzamelteken te dienen vlak voor de aanval.

De oorsprong van het witte kruis kan tot op heden niet worden geklaard, maar het werd gebruikt als koninklijk embleem en ‘nationaal merk’ sinds de 14de eeuw. De Honderdjarige Oorlog was de gelegenheid om het symbool van het witte kruis te verheffen tegenover het rode kruis waarmee de Engelsen zich onderscheidden. In 1355 eiste Jean I d’Armagnac van zijn soldaten een wit kruis te dragen. In de zomer van 1417, geconfronteerd met de dreiging Engelse troepen van Hendrik V die vochten onder het rode kruis van Sint George, kregen de inwoners van Orléans die in staat waren te vechten, opdracht een blauwe huik te dragen, gemarkeerd op de borst met een wit kruis.

Vanaf de 15de eeuw werd het kruis een nationaal merk dat op vaandels werd geplaatst. Een eeuw later werd het geaccepteerd als de belangrijkste vlag en het onderscheidende kenmerk van de Franse legers. Het was toen de nationale militaire vlag van Frankrijk, in tegenstelling tot het vaandel van Frankrijk dat bestond uit drie gouden lelies op een azuurblauwe achtergrond.

wapens van de (voormalige) Franse provincies uit die tijd, werden die van Martinique traditioneel gevoerd. Ze hadden geen enkele wettelijke status. Dit weerhield sommige officiële instellingen er niet van om er gebruik van te maken, zoals dat het geval is in veel regio's van Frankrijk.

Alhoewel er nooit een officieel besluit werd genomen over de Slangenvlag, diende deze vervolgens tot in het begin van de 21ste eeuw om Martinique te representeren, zowel lokaal, nationaal als internationaal; vooral tijdens culturele en sportieve evenementen. Bovendien werd het slangenwapen als arminsigne gebruikt door de gendarmerie en politie van Martinique, alsmede de Franse marine die is gestationeerd in de hoofdstad Fort-de-France.

Slavernijverleden

De Slangenvlag werd in de loop der tijd door verscheidene groepen van de lokale bevolking en de Frans-Antillianen in Frankrijk (*la France hexagonale*) meer en meer gezien als een symbool dat verbonden was met het slavernijverleden van Martinique en de rol die Frankrijk daarin speelde. Het was vooral CRAN (*Conseil Représentatif des Associations Noires de France*), de zogenaamde Zwarte Raad van Frankrijk, die in 2017 diverse petitieën indiende en activiteiten opzette tegen het gebruik van de Slangenvlag. Zo eiste Jean-Philippe Nilor, de Martinikaanse afgevaardigde in het Franse parlement, dat de vlag moest worden afgeschaft in het publieke gebruik. Hij vergeleek die vlag zelfs met de swastika die verwijst naar de Holocaust.

Tegelijkertijd beweerden andere Martinikanen dat het embleem historisch gezien nooit als verheerlijking of als symbool van de slavernij werd gevoerd. Vóór de 21ste eeuw bleef de Slangenvlag overigens grotendeels ongebruikt in Martinique. Zij werd voornamelijk (wellicht ten onrechte) gebruikt als een 'hoffelijkheidsteken' door jachten en zeilboten die het eiland aandeden. Maar wie er eentje wilde kopen, kwam bedrogen uit, want die was nergens op het eiland te koop.

Toen de huidige Franse president Emanuel Macron tijdens diens bezoek aan Martinique in 2018 door een blogger over de Slangenvlag als symbool van de slavernij of het kolonialisme werd ondervraagd, gaf Macron er blijk van daar niets van af te weten. Vervolgens maakte de Franse president op 6 juli 2018 bekend te hebben besloten "omwille van verzoening" het embleem van de uniformen van de gendarmerie en andere korpseenheden op Martinique te verwijderen.

5. De vlag van de Mouvement Indépendantiste Martiniquais (MIM).

Pan-Afrikaanse vlag

De *rouge-vert-noir* vlag werd op Martinique sinds 1968 gebruikt door verschillende onafhankelijkheidsbewegingen en politieke partijen (met

uitzondering van de *Mouvement Indépendantiste Martiniquais*, MIM) (Afb 5). De kleuren komen overeen met de kleuren van de pan-Afrikaanse vlag die in 1920 werd aangenomen door *Universal Negro Improvement Association and African Communities League* (UNIA). Deze beweging was door Marcus Garvey op 15 juli 1914 opgericht, vlak voor het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog. De op Jamaica geboren Garvey streed onder meer voor gelijke rechten van zwarten in de Verenigde Staten.

De pan-Afrikaanse vlag (ook wel *Afro-American flag* of *Black Liberation flag* genoemd) heeft overigens een aantal afgeleide vlaggen, zoals de nationale vlaggen van Kenia, Libië, Malawi en Zuid-Soedan en heeft ook andere zwarte vrijheidsstrijdbewegingen geïnspireerd (Afb 6).

6. Sinds 1920 de vlag van de pan-Afrikaanse beweging.

De kleuren van de pan-Afrikaanse vlag met drie evenhoge banen zijn van boven naar beneden rood, dat het bloed representeert dat vloeit bij de vrijheidsstrijd; zwart, dat voor het Afrikaanse ras staat; en groen, dat de natuur van het moederland Afrika voorstelt. Dit werd door de UNIA uitgelegd in artikel 39 van de *Rights of the Negro Peoples of the World*, die op 13 augustus 1920 werd aanvaard op de maandlange conventie in Madison Square Garden in New York City.

Volgens Alex Ferdinand, de leider van de MIM, die zich van de beweging van Marcus Garvey distanteerde, symboliseren de kleuren van de vlag van Martinique, rood het socialisme, zwart de strijd van en ten gunste van de zwarte bevolking en groen het platteland van Martinique.

Garcin Malsa zei tijdens diens termijn als burgemeester van de gemeente Sainte Anne en leider van de onafhankelijkheidsbeweging *Mouvement des démocrates et écologistes pour une Martinique souveraine* (MODEMAS), dat het rood een verwijzing is naar de strijd van de inheemse bevolking en de vrijgevochten slaven, ook wel *marrons* (*Nèg. Mawons*) genoemd, groen naar de hoop en de lokale vruchtbare aarde, en zwart naar de Afrikaanse afkomst die zich manifesteert in de creoolse cultuur van Martinique.

Volgens de volksoverlevering werd de rood-groen-zwarte vlag al in de 17de eeuw gebruikt tijdens de slavenopstanden van 1665 die werden geleid door Francis Abulé, een marron die met de inheemse Kalinago bevolking tegen de Franse kolonisten vocht. De vlag zou dan weer gebruikt zijn in 1801 tijdens de opstand in de Carbet regio van Martinique door Jean Kina, en in 1870 tijdens de grote opstand in het

7. Op het gemeentehuis van Sainte Anne wapperde de rood-groen-zwarte vlag boven de Franse tricolore.

8. Veel commotie toen de rood-groen-zwarte vlag op de rotonde voor het gemeentehuis werd gehesen.

zuiden van het eiland, waarbij de opstandelingen rode, groene en zwarte sjalen of hoofdoeken gebruikten in hun strijd tegen de Fransen.

Vervolgens werden de kleuren in de zestiger jaren opnieuw omarmd door de antikoloniale jeugdbeweging van Martinique, de

Organisation de la Jeunesse Anticolonialiste de la Martinique (OJAM). Die plaatste de kleuren naar het model van de Franse *Tricolore*, drie verticale banen. De OJAM zetten die vlaggen op de muren van het fort van Fort-de-France, om

daarmee te demonstreren tégen de inlijving van Martinique als departement van Frankrijk.

De eerste *rouge-vert-noir* vlag met horizontale banen werd volgens OJAM gebruikt door Victor 'Totor' Lessort in 1963 tijdens diens verblijf in de gevangenis als straf voor zijn protest.

Diverse andere personen zouden de rood-groen-zwarte vlag in haar huidige vorm voor het eerst hebben gebruikt in de jaren '60 van de vorige eeuw. Guy Cabort Masson, die naar eigen zeggen samen met Alex Ferdinand de vlag ontwierp, gebruikte deze in mei 1968 tijdens de studentenopstand in Parijs. Vanaf 1971 dook de vlag daarna op in Martinique.

Onafhankelijkheidsstreven

Vanaf het einde van de 20ste eeuw en het begin van de 21ste eeuw werd de vlag het symbool van de voorvechters van onafhankelijkheid en organisaties die strijden voor een grotere mate van autonomie. Ze dook steeds weer op tijdens politieke demonstraties en vakbondsactiviteiten, zonder goedkeuring van de onafhankelijkheidsbewegingen. Zo werd de rood-groen-zwarte vlag als een politiek wapen ingezet, en door verschillende acties sinds het einde van de jaren tachtig ontstond er een ware 'Vlaggenoorlog'.

Nadat in 1989 Garcin Malsa als burgemeester werd verkozen van Sainte Anne, liet hij de Franse nationale vlag voor het gemeentehuis vervangen door de *rouge-vert-noir* vlag. Daarmee haalde hij zich de woede van oud-strijders [van het Franse leger – red.] op de hals (Afb 7).

In 1995 besloot de gemeenteraad van Sainte Anne de rood-groen-zwarte vlag als nationale vlag van Martinique voor het gemeentehuis te voeren. Dat besluit leidde tot diverse aanklachten van de gezaghebber (*le Préfet*) van Martinique, vele vakantiegangers van het Franse vasteland, én de toenmalige Franse president Jacques Chirac (Afb 8).

De burgemeester ging er in 2001 mee akkoord om de *Tricolore* terug te plaatsen bij het gemeentehuis, maar dan wél samen met vlaggen van andere landen van het Caribisch gebied én de rood-groen-zwarte vlag. Diverse gerechtelijke uitspraken hebben deze vertoning als illegaal gekwalificeerd, waaronder een besluit van de Franse Staatsraad in 2005.

De rechter werd daarbij geleid door het beginsel van neutraliteit dat

9. Op 10 mei 2019 werd de Ipséité (Persoonlijkheid) als vlag voor Martinique gepresenteerd.

10. De kolibrie-vlag die in januari 2023 de tweede ontwerpwedstrijd won, maar het bleek plagiaat.

wordt opgelegd aan openbare diensten en verbiedt dat een openbaar gebouw wordt voorzien van politieke, filosofische of religieuze symbolen.

Ondanks alle rechterlijke uitspraken werd er in oktober 2004 geen punt van gemaakt dat de *rouge-vert-noir* vlag in de raadzaal van Sainte Anne was geplaatst, toen de gezaghebber van Martinique daaraan in oktober 2004 een bezoek bracht. En in een artikel van Ulrike Zander uit 2007 stelt de auteur de vraag of de rood-groen-zwarte vlag een nationaal embleem zou moeten worden voor Martinique.²

Tien jaar later werd Jean-Michel Gémieux tot burgemeester van Sainte Anne gekozen. Deze liet onmiddellijk het *rouge-vert-noir* voor het gemeentehuis verwijderen. Vervolgens besloot de gemeenteraad van Fort-de-France in februari 2019 de nationalistische rood-groen-zwarte vlag voor een aantal gebouwen in de stad te hijsen náást de Franse nationale vlag. Deze vlag werd ook overgenomen door de *Partie Populiste de Martinique* (PPM) die op dat moment een meerderheid had in de gemeenteraad van de hoofdstad Fort-de-France. Dezelfde vlag werd ook gebruikt bij de begrafenis van Aimé Césaire, de oprichter van de PPMj en één van de grondleggers van de beweging van de *négritude*. Zijn doods-kist was ermee bedekt.

Logovlag van overheid Martinique

Op 1 augustus 2016 werd een ontwerpwedstrijd voor een nieuw logo voor de collectiviteit (Collectivité d'Outre-mer) geopend voor alle volwassenen die in Martinique wonen. Van de 647 in aanmerking komende voorstellen werd één ontwerp geselecteerd van de 22 jaar oude grafische kunstenaar Stévy Desbonnes. Het logo bevat een kolibrie waarvan de vleugels een gestileerde kaart van Martinique vormen. De kleur oker vertegenwoordigt de lokale bodem en blauw vertegenwoordigt de oceaan.

De Ipséité-vlag

In 2018 lanceerde de lokale Raad van Bestuur (CTM) een wedstrijd om een vlag en volkslied te creëren om Martinique te vertegenwoordigen op internationale sportieve en culturele evenementen.³ Het was vooral een poging om de in discrediet geraakte Slangenvlag te vervangen.

Het volkslied *Lorizon* (gecomponeerd door Rosetta Varasse) en de vlag Ipséité, (los vertaald als 'Persoonlijkheid') werden gekozen door de voorzitter van de Raad van Martinique, Alfred Marie-Jeanne. Ze werden gepresenteerd op 10 mei 2019⁴ (Afb 9).

De vlag, ontworpen door Johnny Vigné, heeft in het midden een koninginsschelp (*Lambi*) staan, een symbolische schelp van de Antillen die als traditioneel muziekinstrument wordt gebruikt. Rond de Lambi

staan 34 sterren die voor de 34 gemeenten van Martinique staan. De vlag is in acht segmenten verdeeld, die staan voor de acht talen die op het eiland worden gesproken. Dat zijn naast Frans en Creools, Engels, Spaans, Portugees, Italiaans, Chinees en Arabisch. De kleur blauw in de Ipséité-vlag verwees naar de Atlantische Oceaan en de Caribische Zee, op wiens scheiding Martinique ligt, terwijl groen doet denken aan de steile heuvels en de natuur van het eilandgebied.⁵

De Ipséité-vlag werd in juni 2019 voor het eerst gehesen door het nationale voetbalteam van Martinique tijdens zijn deelname aan de CONCACAF Gold Cup. De nieuwe officiële vlag van het eiland werd echter niet aanvaard door een meerderheid van de bevolking en werd voornamelijk betwist door de aanhangers van de rood-groen-zwarte vlag.

Deze nieuwe vlag en het volkslied werden op 15 november 2021 nietig verklaard door het plaatselijke administratieve tribunaal. Dit omdat de wijze van selectie niet werd geacht binnen de verantwoordelijkheden van de uitvoerende Raad van Bestuur te vallen. De Assemblée van het eiland had er het laatste woord over moeten hebben, en dat was niet gebeurd.⁶

Ontwerpwedstrijd

Bij de lokale verkiezingen van januari 2021 moest de separatist Alfred Marie-Jeanne, na bijna 24 jaar aan de macht te zijn geweest, het veld ruimen. Hij werd opgevolgd door de linkse kandidaat Serge Letchimy. Deze moest aan de slag met het verzinnen van een oplossing voor het vlagenvraagstuk. In de loop van 2022 schreef deze een nieuwe ontwerp-wedstrijd uit voor een vlag en volkslied voor Martinique.⁷

In juli 2022 werd er een commissie ingesteld om de inzendingen voor de wedstrijd te beoordelen. Voor de winnaars zou een prijs klaarliggen van achttien duizend euro's. De inzendingen voor vlag en volkslied werden ingewacht tussen 7 november en 2 december 2022.⁸

Op 16 januari 2023 werden tijdens een persconferentie in het Historisch en Etnografisch Museum van Martinique de winnaars bekend gemaakt. Voor de vlag was dat 'Ontwerp 242', Kolibrie, en volkslied 'Ontwerp 298', Ansanm voor het volkslied. 'Ontwerp 891', *rouge-vert-noir* was bij de vlaggen als tweede uit de bus gekomen.

Op sociale media was veel kritiek op Anaïs Delwaille's, de ontwerpster van de winnende kolibrie-vlag. Enerzijds veroordeelde men het futiele karakter van de kolibrie als een symbool *doudouiste*, een term uit de Frans-Antilliaanse literatuur die in deze context kan worden vergeleken met een cliché van een tropische ansichtkaart. Anderzijds twijfelde men op Facebook en Twitter aan de wijze waarop de keuze tot stand was gekomen. De stemming had plaatsgevonden via het internet, en dat vond men niet veilig. "Het proces was niet volledig democratisch", oordeelde Myriam Moïse van de *Fabrique décoloniale*, een vereniging van Martinikaanse intellectuelen in Fort-de-France. "Er zijn veel technische problemen geweest, en we weten niet zeker of alleen Martinikanen hebben gestemd. In feite hebben er maar weinig mensen gestemd – 35.000

mensen, ofwel tien procent van de bevolking van Martinique! Ik denk dat de stemming zijn legitimiteit verliest."

Daarbovenop werd de vlaggenontwerpster van plagiaat beschuldigd. Uit artikelen uit de lokale pers bleek namelijk dat het ontwerp van de kolibrie-vlag was gekopieerd van een afbeelding uit Shutterstock, dat afbeeldingen verkoopt waarop copyright rust.⁹

Verder onderzoek door de pers leerde dat de vlag helemaal niet zo origineel was als de ontwerpster had laten voorkomen. Er dook videomateriaal op, dat in 2019 was gemaakt, waarin te zien is dat de vlag werd meegedragen in een carnavalsoptocht door de groep Ma Dous' Siwo.¹⁰ Kolibrie-ontwerpster Anaïs Delwaille verdedigde aanvankelijk haar gebruik van het stockbeeld en haar ontwerp in het algemeen, maar op 23 januari kondigde zij aan dat zij haar ontwerp wilde terugtrekken, nadat ze verschillende bedreigingen had ontvangen.¹¹

De voorzitter van de uitvoerende Raad van Bestuur aanvaardde dan ook de terugtrekking van het winnende ontwerp en legde uit dat de runner-up, het *rouge-vert-noir*, in de februari-zitting aan de Assemblée van Martinique zou worden voorgelegd. Op 2 februari 2023 ging die vervolgens, met 44 stemmen voor en één onthouding, over tot vaststelling van de 'oude vertrouwde' rood-groen-zwarte vlag tot de officiële vlag van het eiland.

Ten slotte

Nu dat er een officiële vlag is vastgesteld voor Martinique, is de vraag of het hierbij zal blijven en of de nieuwe wettige rood-groen-zwarte vlag ook door de meerderheid van de eilandbewoners zal worden geaccepteerd, gedragen en uitgehangen. De rood-groen-zwarte vlag is toch oorspronkelijk de vlag van de separatisten, terwijl de meerderheid van de bevolking – voornamelijk – bij Frankrijk wil blijven.

Martinique heeft in ieder geval met dit bijzondere vlaggenverhaal geschiedenis gemaakt als een van de meest omstreden nationale symbolen in het Caribisch gebied. Het is moeilijk zich een vergelijkbaar scenario voor te stellen en dat de historie zich zal herhalen; zelfs niet in het andere Franse overzeese gebiedsdeel, Guadeloupe, dat ondanks een geschiedenis die parallel loopt met die van Martinique, tot de dag van vandaag geen vlag heeft ingesteld). □

* Jo Spalburg is in Brussel directeur van de Kamer van Koophandel voor het Caribisch gebied in Europa. Hij woonde lange tijd in het (Nederlands-, Engels-, Frans- en Spaanstalige-) Caribisch gebied. Jo had op de lagere school al interesse voor vlaggen, en nadat hij erover vertelde in het tv-programma Stuf-es-in werd hij in 1972 het jongste lid (ooit) van NVVV.

Noten

1. *Code de la Martinique*. Saint-Pierre: 1767, p. 225-226.
2. Ulrike Zander, "Le drapeau rouge-vert-noir en Martinique: un emblème national?" *Autrepart*, vol. n°42, no 2, 1er juin 2007, p. 181-196.
3. www.collectivitedemartinique.mq/wp-content/uploads/2018/11/Drapeau-%C3%A0-International-R%C3%A8glement-de-consultation.pdf
4. "De vlag uit voor ... Martinique", *Vlag!* 25, Najaar 2019, p. 4.
5. www.collectivitedemartinique.mq/wp-content/uploads/2019/05/Drapeau_explications-Flag_explanations.pdf
6. martinique.tribunal-administratif.fr/A-savoir/Communiqués/Annulation-de-la-decision-instituant-le-drapeau-de-la-Martinique
7. collectivitedemartinique.mq/docs/actes2022/assemblee/Arrete-2022-PAM-118-Commission-ad-hoc-Hymne-et-Drapeau-de-la-Martinique.PDF
8. collectivitedemartinique.mq/docs/actes2022/assemblee/delib-22-219-1-CREATION-COMMISSION-AD-HOC-DRAPEAU-ET-HYMNE.pdf
9. martinique.franceantilles.fr/actualite/politique/drapeau-au-colibri-choisi-par-les-martiniquais-pour-quoi-il-pose-question-919819.php
10. martinique.franceantilles.fr/actualite/politique/il-y-a-5-ans-le-drapeau-au-colibri-deja-dans-les-vides-de-carnaval-919938.php
11. la1ere.francetvinfo.fr/martinique/victime-de-ciberharcelement-la-creatrice-du-drapeau-au-colibri-jette-l-eponge-1359942.html

Vlaggenfabrikant met grote vlaggenkennis

FOTO ANNELEEN INJLAND

Op 7 februari overleed Martin Thurmer op 75-jarige leeftijd, oud-directeur van de Vlaggenfabriek Shipmate te Vlaardingen, oud-bestuurslid van de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde en erelid van de Stichting Vlaggenparade Rotterdam en de Stichting Vlaggenmuseum Nederland.

Martin was een markante persoonlijkheid in de vlaggenwereld met een warme belangstelling in de vlaggenkunde. Daarbij wel stipulerend dat: *“zonder vlaggenproducten er ook geen vlaggenkunde zou zijn.”* Hij stond alom bekend als een hartelijke en joviale man, die ondanks zijn commerciële inslag iedereen de ruimte gaf en het nodige gunde.

Als enige in de wereld van de Nederlandse vlaggenfabrikanten onderscheidde hij zich, doordat hij zijn werk combineerde met een uitgebreide historische kennis over vlaggen en daardoor een nauwe betrokkenheid bij de vlaggenkunde. Daarbij stelde hij zijn uitgebreide netwerk bij de Rotterdamse haven en het bedrijfsleven ter beschikking. Daarnaast faciliteerde hij vele bijeenkomsten van de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde.

Zijn visie op vlaggen verwoordde hij bij de officiële opening van de Vlaggenparade in 2001 als volgt: *“Vlaggen vormen eigenlijk de neerslag van alles waar een land of natie voor staat. Boordevol historie, vaak ook van heroïek. Vlaggen zijn van iedereen. Van de vele miljarden mensen op deze wereld heeft iedereen wel iets met een vlag, een vlag getekend als kind of een vlag gehesen zien worden. Met een vlag gelachen, gefeest, gehuild. Met een vlag hulde gebracht, of haat doen gelden.”*

Zelf heb ik Martin indirect leren kennen via zijn vader Jaap, ook vlaggenfabrikant, die toen ik nog jong was, in Hoek van Holland bij de Semaphore aan het begin van de Nieuwe Waterweg een bord had laten plaatsen met daarop alle vlaggen van de wereld. Het was in de tijd van de dekolonisatie in Afrika en Azië in de jaren '50 en '60 en er verschenen dan ook vele nieuwe landenvlaggen. Wij als kleine jongens spotten die op de schepen, die de Nieuwe Waterweg kwamen opvaren en vergeleken die dan met het vlaggenbord.

Vele jaren later heb ik als voorzitter van de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde Martin leren kennen als een groot enthousiasteling en pleitbezorger wat betreft de verspreiding van kennis over vlaggen. Zelf bezat hij hierover een uitgebreide documentatie. Hij werd benoemd tot een zeer gewaardeerd bestuurslid van onze vereniging en samen lanceerden wij het plan voor een Vlaggenmuseum. Hij wilde dat eerst eigenlijk in Amsterdam realiseren, maar Hans Horsting van de Rotterdamse Kamer van Koophandel wist hem ervan te overtuigen dat zo'n museum in de wereldhaven Rotterdam thuishoorde. Toch hield Martin ook in Amsterdam onder andere bij de Industriële Groote Club aan de Dam presentaties over zijn droom voor een toekomstig Vlaggenmuseum.

Jarenlang heeft Martin zich met hart en ziel ingezet om een Vlaggenmuseum te verwezenlijken. Dit in combinatie met een kennis- en documentatiecentrum en een internationale

Vlaggenparade. Hij reisde er zelfs voor naar Amerika om met Whitney Smith van het Flag Research Centre te onderhandelen over de overname van diens enorme collectie op vlaggebied. Helaas is het Vlaggenmuseum er om allerlei uiteenlopende redenen nooit gekomen. Waar we Martin echter altijd dankbaar voor zullen blijven is de totstandkoming van de permanente internationale Vlaggenparade aan de Boompjes, de kade langs de Nieuwe Maas te Rotterdam.

De Vlaggenfabriek Shipmate van Martin was vanouds een echt familiebedrijf, dat zich onderscheidde van de andere Nederlandse vlaggenfabrikanten door levering aan het Koninklijk Huis en de vlaggen aan Defensie, met name de Koninklijke Marine. Wat dat betreft was Martin een echte 'hofleverancier'. Zijn grootste krachttoer bij de productie van vlaggen vond in 1994 plaats toen hij na de afschaffing van het apartheidregime in Zuid-Afrika de opdracht in de wacht sleepte om 40.000 exemplaren van de nieuwe Zuid-Afrikaanse vlag te fabriceren. Het spannende verhaal hierover heb ik, na een uitgebreid interview met Martin, kunnen publiceren in *Vexilla Nostra* 193: *“Daaruit het volgende: Na een geweldige race tegen de klok kon Martin Thurmer thuis met zijn vrouw Ria ontroerd op CNN zien hoe in de nacht van 26 op 27 april 1994 om middernacht de oude Zuid-Afrikaanse oranje-blanje-bleu vlag werd neergehaald en langzaam 'zijn' nieuwe vlag in beeld verscheen.”*

Ook na zijn pensionering als vlaggenfabrikant bleef Martin actief. In 2013 speelde hij een belangrijke rol bij de organisatie van het 25ste International Congress of Vexillology in Rotterdam. Hij betrok het Rotterdams Havenbedrijf hierbij en wierf vele vrijwilligers, die het congres ondersteunden. Zo bleef hij werken aan de internationale uitwisseling van vlaggenkennis.

Tot op het laatst bleef hij ook in zijn buitenhuis in Dieppe in Normandië de verrichtingen van de NVVV op de voet volgen. Zo schreef hij recent nog aan de redactie van dit tijdschrift: *“Steeds na het verschijnen van een nieuwe Vlag! neem ik mezelf voor om een woord van dank en bewondering aan jullie te schrijven. Het hoeft wellicht geen betoog dat ik de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde en het blad een warm hart toedraag. Ik prijs mezelf gelukkig dat ik daaraan steeds een positieve bijdrage heb kunnen leveren.”* □

Thijs van Leeuwen, oud-voorzitter NVVV

Hijzen of niet ?

In deze rubriek geven drie vlagdeskundigen hun mening over een onlangs vastgestelde nieuwe vlag of hoe die wordt gebruikt. Dit moet leiden tot discussie over de criteria waaraan een 'goede' vlag moet voldoen. Deze keer de Gelderse gemeente **Oldebroek**, die haar defileervaandel heeft opgewaardeerd tot gemeentevlag.

Verwarring

Hans den Oudendammer Voorz. Vlaggenparade

Laat ik vooropstellen, dat ik beslist geen expert ben op het terrein van de vlaggenkunde. Vergeef mij dus, wanneer ik het niet aan het juiste eind heb. Toen ik echter gevraagd werd een advies te geven over het wel of niet hijsen van de 'nieuwe vlag' van Oldebroek, bedacht ik me om me eens te verdiepen in de vlag van de gemeente Oldebroek. Op de gemeentelijke internetsite (Oldebroek.nl) moet je best goed zoeken om de vlag te vinden. Bij 'afbeeldingen' kom je na flink scrollen langs (heel veel) kerken, rijtjeswoningen en een enkele molen, de vlag tegen.

Bij Wikipedia tref je de vlag echter onmiddellijk bij het openen van de site aan. Op de officiële site van Oldebroek tref je vooral het wapen van Oldebroek aan, dat er echter weer anders uitziet, dan op de vlag staat afgebeeld. De rangschikking van de blaadjes (schuin) ziet er immers anders uit. Dat geeft verwarring. Naast de elzenbladeren is in de vlag gekozen voor de kleuren blauw en geel, die me in eerste instantie direct aan de Oekraïne deed denken. Nee, het blijken twee kleuren uit de vlag van Gelderland. Zwart, de derde kleur uit de vlag van Gelderland wordt niet gebruikt. Daar is blijkbaar om welke reden dan ook niet voor gekozen. Wederom op de Wikipediasite onder 'Vlaggen van gemeenten van Gelderland, tref je een enorme variëteit aan van wel of niet gebruik van de Gelderse kleuren. De kleur rood kom je trouwens ook tegen bij onder meer Nijmegen, Apeldoorn, Heerde en Elburg.

Los van het wapen (uit 1855) is er goed bedoeld wat gefröbeld om tot deze vlag te komen. Nu, tot op heden niet duidelijk is geworden waarom juist gekozen is voor elzenbladeren, vind ik de keuze om die dan maar te gebruiken vrij arbitrair. Misschien zou cultuurhistorisch onderzoek tot iets kunnen leiden. Als daar een passend antwoord op komt, dan mogen de elzenbladeren op de vlag prijken.

Tot die tijd: niet hijsen dus.

Wit tegen geel

Theun Okkerse ontwerper

In het decemnummer van *Flagmaster*, de Britse evenknie van *Vlag!*, stond een artikeltje over een ludieke vlaggenwedstrijd tijdens het WK-voetbal. Daarin streden landsvlaggen om wie de mooiste was. Nederland, Engeland, Australië, Thailand, Zwitserland, Kroatië en Uruguay lagen er in de eerste ronde al uit. Zuid-Korea, Canada, Venezuela, Argentinië, Japan, Brazilië, Denemarken en Wales streden voor een plek in de volgende ronde. Daarna won Wales van Denemarken en Canada van Zuid-Korea. Wales en Canada kwamen tegen elkaar uit in de finale.

Opvallend was de voorkeur voor vlaggen met een duidelijke figuur erop. Een bol met een sterrenhemel, een rode stip, een zonnetje, een esdoornblad of een draak. Het verloop was anders dan die van het WK finale: Wales klopte Canada. De draak verschroefde het herfstblad!

Dat de vlag van Oldebroek niet op maat is ontworpen, maar volgens een systeem (provinciekleuren en het gemeentewapen in één) wordt door écht niemand herkend. Geel en blauw van het provinciewapen zie ik niet terug in het wapen van Oldebroek. Gemakzucht van de bestuurders.

In Oldebroek is weinig gedaan met het elzenblad. Met één of meer bladeren kan een mooie aansprekende vlag worden ontworpen, net zo lang schetsen totdat er een helder aansprekend ontwerp tevoorschijn komt. Een vlag die de gemeente en niet de provincie (geel en blauw) als uitgangspunt neemt. De combinatie van wit en geel bovenin is bepaald ongelukkig te noemen, die combinatie heeft te weinig contrast en wordt gewoonlijk gemeden.

Helaas is men niet op dat idee gekomen en is deze fantasieloze (twaalf in een dozijn) vlag aangenomen.

Deze vlag niet hijsen.

Gebrek aan beter

Filip Claessens logisticus

Uit noodzaak defileervlag als gemeentevlag bij gebrek aan beter in Oldebroek.

De moderne variant defileervlag van Oldebroek werd uit noodzaak afgestoft om als gemeentevlag te dienen. De aanleiding hiervoor was de herdenking rondom 75 jaar bevrijding in 2020. Aangezien vooruitkijken regeren is zou dit juist de opmaat moeten zijn geweest voor een evaluatie van de betreffende vlag.

Ik vind de vlag eerlijk gezegd helemaal niet mooi; De combinatie van het donkergroen van de elzenbladeren met de felle en overheersende gele en blauwe vlakken. Daarnaast vind ik het eigenlijk ook dubieus om elzenbladeren als symbool te gebruiken terwijl eigenlijk niet eens bekend is waarom dit ooit als symbool werd geïntroduceerd. Uiteraard zal daar natuurlijk een nostalgisch gevoel in verweven zitten wat ik uiteraard respecteer en juist ook toejuich.

Maar wat vinden de huidige inwoners van de gemeente Oldebroek daarvan? Hebben die nog een connectie daarmee? Als dit uit te leggen is dan is er waarschijnlijk wel meer draagvlak.

Wat mij betreft had er dus beter vóór de herdenking reeds een andere en betere gemeentevlag ontworpen en gekozen moeten worden. Óf bij gebrek aan beter (of tijd) had de bestaande defileervlag gehesen kunnen worden op de herdenking, puur uit respect. Maar daarna had er beter over een nieuw exemplaar nagedacht moeten worden.

Dit kan alsnog geschieden. Mijn devies is dan wel om de beschrijving en afbeelding van de gemeentevlag goed en gedetailleerd vast te leggen om foutieve vlaggen exemplaren (zoals in het artikel ook te lezen is) te voorkomen.

Kortom deze vlag niet meer hijsen.

Tijdens de Rotterdamse Art week, die van 8 - 12 februari 2023 werd gehouden, waren bij iCOON in Hoek van Holland vlaggen van Cindy Bakker te zien. Zij heeft deze prachtige vlagontwerpen gebaseerd op de waarschuwingssignalen van de kustwacht.

Bekijk het werk van Cindy Bakker op <https://cindybakker.nl>

Wie vlaggen fotografeert, weet dat wind belangrijks is. Als daar weinig van is, zoals hier bij de zes vlaggen voor de iCOON kazerne in Hoek van Holland, is het herkenbaar vastleggen vrijwel onmogelijk. Je krijgt pas een goed beeld van de ontwerpen door te kijken naar de verschillende foto's.

